

د لوي څښتن په نامه

په پښتو کې حالتڅېړنه او بریاوې

لیکونکی: ډاکتر ماخان مېری شینواری

خپروونکی: انجنیر شمشاد زهیر

Ketabton.com

نېټه: ۲۰۲۲ ز ک
Ketabton.com

بن-جرمني

نيولیک

اینکلیتیکي نومځاینيوي: ۲۸	سريره ۳
اینکلیتیکي نومځاینيوي: ۲۹	-- حالتونه او ،،زما،، که... ۴
کابل ته که و کابل ته ۳۹	-- پښتو کې نومځاینيوي او ۱۳
په پښتو ژبلار کې نوي میدني:..	-- د کاسوس رېکتوس او 15
کازوس رېکتوس او کازوس .. ۴۲	-- د مور ستونځې له ژبي... ۱۵
زما (د ما، يما) پوښتنه ۴۹	-- پښتو او ژبلاريزې ناوې... ۱۷
په ژبلار کې نوي میدني ۵۲	-- د پښتو ژبي وده ۱۷
تکيه اړ نومځاینيوي ۵۹	-- په پښتو کې د حالتونو يا پېر... ۲۰
حالتونو نوي څېړن-پوهه ۶۴	ولې بايد دما خبره سمه وي؟ ۲۲
د پښتو حالتونو د ستونځويو بريا ۶۸	Klitikum = تکيه اړ نومځایني ۳۰
د ډاکتر ماخام مېري شينواري ليکنې او ژباړي ۸۰	اینکلیتیکي نومځاینيوي: ۲۸
د ډاکتر ماخان مېري شينواري ... ۸۶	اینکلیتیکي نومځاینيوي: ۲۹
	په پراته حالت کېني ۳۱
	په پراته حالت کېني ۳۱
	-- د را(در، وړ) بيا خوب ۳۲
	-- د پښتو ستونځې او ستونځويي ۳۳
	د پښتو څنگه والي، پېر ... ۳۹
	سنتر پوزېشن..... ۴۱

سریزه

دا د حالتونو څېړنه لکه چې ما کړې او په داسې غزېدلې توگه ورته اړین شوی یم، په پښتو کې لومړنۍ ده، نو له دې امله ستاسو پوره پام ورته را اړوم.

تکرار لري، خو مرسته کوي.

لاس ته راوړنه یې په پای کې ده.

د ما لیکنې له یوې څخه وبلې ته وده کړې او په هره لیکنه کې یو څه پرې وړ زیات شوي دي.

دا چې ما یو لیک د پوهنتون د پښتو خانگي ته یو لیک لۍ، لی، باور وکړی د نادر نښت یا ځانستایني له امله نه دی، خو پهبخبرو کې ورسره راتگ ستونځمن وو او دا مې و ځان ته یوه لار پرانستله، هیله ده سر به ونیسي.

ښ

.

.

.

حالتونه او ،،زما،، که ،،دما،، او نور Causus

یادونه :

۱ - دا لیکنه به کیدی شي بیا ځل څه ولري، خو بیا همغه هوبنیاره خبره ده، چې دوه واره کنډلی کلک وي.

۲ - د تازه څېړني له مخي به دا حالتونه داسي وبول:

۱ ۲ - گرونی حالت نوميز يا نومیناتیو.

۲ ۲ - پرېکړونی حالت. اکوزاتیو، خو د ځنو کمونو او زیاتونو سره، چې نه یې ډېروم.

۲ ۳ - د خاوندوالي حالت. جینیتیو

۲ ۴ - د پسخاینیوو حالت. داتیو.

دا دي په اړونده لیکنه کي وکتل شي.

له هغه وخته مې چې د نومخانیوو او حالت په هکله لیکنې کړي، نو د همغه وخت راپه دېخوا مې زړه وو، چې دا لیکنه سرته ورسوم، خو په خپل اند او فکر مې ورسره ستونځې هم پوره ډېرې وې. په دې لیکنې دادی پیل کوم، په دې هیله، چې ژبپوهان او نور د ژبي مینه وال به په کې شوني ونډه واخلي، زه یواځې دا موضوع تاسو ته د خپل اند سره سمه، د ما پر پرلپسې څېړنو بنسټ باندې او په پوره هڅو پوهنیزه توگه وړاندې کوم. دا چې څنگه مخ ته لاړ شو او لاسته راوړنه به یې څنگه او څه وي، دا تاسو ژبپوهانو ته درپاتي دی.

زما لیکنې ټولې د الماني په مرسته دي، نو دا چې په الماني کې حالت څنگه دی، هلته روښانه لار شته او ټولې لارې هم د نومخانیوو او نورو له لارې روښانه شوې دي، خو په پښتو کې داسې نه ده او زه ورسره ستونځې لرم، چې دا نو باید څنگه وشي. دا چې پښتو هم دنورو ژبو په څېر پیداېښت او د/پیداېښت سره سم دا هم یوه پوره ژبه ده، داسې لارې یا خپلې لارې لري، چې زه یې د ما د څېړنو پر بنسټ باندې وتاسو ته ستاسو و مخ ته ږدم ، دا چې څنگه وشي او څنگه د ژبلاري له لارې دي، ستاسو دنده دي وي. که په دې هکله لیکنې ولرو، زه لکه تل په خواشینۍ وایم، چې ترې خبر نه یم او که لیکنې وي هم باور وکړی، چې دا به خپل څېړنیز غوره-والی ولري او تاسو به گډ کار ته راوهڅوي.

گرانو لوستونکو!

د دې لیکنې څخه مې موخه دا ده، چې دا حالتونه مور په پښتو کې وڅېړو، چې څو او کوم دي او په دې برسېره د همدې حالتونو په بنسټ یا مرسته وڅېړو، چې دا د ملکیت له پاره دا دما، دتا سم دي او که نه زما او ستا. مور دا درې ډوله په ژبه کې لرو، چې ځنې ځایونه دما، دتا او همداسې یما او ځنې بیا زما او ستا او بله ډله یې یما، یټا وایي. دا یوه پوهنیزه څېړنه ده او دا اجازه به ځان ته ورکړم، چې له تاسو درنو ژبپوهان او مینه والو لوستونکو څخه د گډ کار هیله وکړم.

دا حالتونه د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کېږي

پیل یادونه: په پیل یادونه کې دا پهپام کې ونیسو، چې ما دا حالتونه د الماني حالتونه څېړلي، چې پښتو حالتونه یې ورسره سر نهڅوري، خو کټه مې ترې احستې او پل پهلې به به دې لیکنې کې د دې ستونځو لپار هاوبې گورو (ستونځوبی لکه گروبی)

نومیناتیو **Nominativ** (له لاتین څخه، نومونې یا نومونیز) په گرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه، د هرڅه له مخه، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نڅښونې په چوپړ کې دی، د دې له پاره دا هم تیپیکي یا نومونیز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کېږي (دا په دې پوهېدنه، چې بي د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،، څوک، - چا - او څه حالت،، بلل کېږي، د یوه حالت سیستم په توگه رامنځ ته کېږي، چې دا نومیناتیو - اکوزاتیو سیستم بلل کېږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک،، چا - ،، او ،، څه شي،، حالت.

مور د گړنو یا کر له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه کار ته ځي

سپین یا هغه کار ته لار

سپین یا هغه به کار ته لار شي

سپين يا هغه کار ته تللی وو

څوک کار ته.....

سپين يا هغه

زه کار ته ځم

زه کار ته لارم

زه به کار ته لار شم.

زه کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه مينه خورم

زه به مينه وخورم

ما مينه وخوره

ما مينه خورلې وه.

لنډه يادونه: وروسته به وگورو، د ،، زه کار ته لارم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و) لارم،، سم وليکو. د ژبلاړ او په ژبلاړ کې د ما د نوو ميندو په بنسټ (دا دې هملته) همغلته (وکتل شي).

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي (په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولي. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعني په دريو اړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کرنې پرته يې په څو کړنو کې نومخايښوی هم بدليزي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور کار ته ځي.

د حالتونو څېړنپای

څوک کار ته ځي؟ ځواب: مور

د وروستنيو څېړنو پر بنسټ باندې به وگورو، چې داپور ته داسې ليکل کيږي:

مو وکار ته ځي

څوک وکار تهځي؟ ځواب: مور

کاليمينځي خرابيږي.

څه شی خرابيږي؟ ځواب: کاليمينځي

يادونه: ماته هم دا نومونه توکلي د ليکوني (قلم) خولي ته راځي. نه پوهيږم، چې دا اله، چې کالي پرېمينځي، کاليمينځي، کاليمينځونى يا کاليمينځونکى وپولو. او که نه، نو کالي مينځلو اله. څنگه مو چې خوبه وي.

جينيتيو Genitiv Der

جينيتيو د الماني گرامردويم حالت دى.

دا به مور په پښتو کې هم اسې روښانه کړو، چې د خبرو بايد وي:

لومړى: دا حالت د ملکيت حالت يا د ،، ، دچا،، حالت په نامه هم ياديږي.

يادونه: په نوميز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دى.

بيلگي: ،، د گاوندې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د گاوندې

،، د يوه لرې زنگ غږ،،.

يادونه:

اوس گورم، چې دا لاندي سم نه دى او دلته بايد د اړونده حالت هغه اړونده مورېم ،، د ،، راشي.

د جینیتیو ، په څه (شي) ،، حالت

هغه په غلا تورن دی.

هغه په څه (شي) تورن دي ؟ ځواب: په غلا

یادونه: په وروسته لیکنو او دما په میندو کې بهو گورو ، چې دا حالت په پښتو یې هغه زیات د پرېکروني لپارخ راځي.

Dativ Der داتیو (دا اوس مور په پښتو کې د پښځاینیوو حالت بولو) ښه یې : دی))

یادونه: دا لیکنه د مور ورسره بلدي لار سم دي ، خو د مور د نوي ژبلاړ سره و سمون ته اړتیا لري.

داتیو د الماني ژبي دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په گوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت ،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي ، چې چا ته (سمه پوښتنه یې : و چا ته)؟

بیلگې: زه دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: میرمن ته.

هوگی سوغات سپین ته ورکړ.

هوگی سوغات چا ته ورکړ؟ ځواب: سپین ته

زه زما (دما) ملگري ته یو کتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ ځواب: زما(دما) (و) ملگري ته.

د دې حالت سره په نږدې څېړنه کې دا حالت ما د پښځاینیوو حالت بللی. د ما میندني او نوي لیکني دا روښانه کوي.

اکوزاتیو **Akkusativ**

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکني په نورو حالتونو برېښي.

اکوزاتیو یوگرامري حالت دی. په ورځني الماني گرامر کې دا د څلورم حالت سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په الماني کې پوښتنه کېږي، چې ،،څه (شي)،، یا څوک او که ،، د چا؟؟؟،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کېږي.

اکوزاتیو: د ،، چا - یا څه شي حالت

بناغلی سپین خپل ورور کوري

بناغلی سپین د چا لیدنه کوي؟ ځواب: د خپل ورور

یادونه: دا حالت په پښتو کې کله د پرېکړونې حالت دی او کله د خاوندوالي حالت دی، هلته به ورباندې وپوهېږو،

دا پورته غونډاله زمور پښتو کې داسې ورځنی نه ده، نو دا څنگه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه خپل ملگري ته یو کتاب ډالی یا سوغات ورکوم.

زه خپل ملگري ته څه شی سوغاتوم یا ډالی ورکوم؟ ځواب: یو کتاب

بیا پورته سره ،، و ،، نه دی لیکل شوی، نو:

زه و خپل .....

دلته له هر څه څخه د مخه یوه یادونه ده، چې باید پام موورته وي:

له دې څخه د مخه: تر دې وخت پورې مې لا دا حالتونه داسې سم نه وو څېړلي، نو دلته هم هغه غوښتونې څېړنه نه شته.

دا گرانو لوستونکو لپاره هم کتوره ځکه ده، چې له یوې خوا به د ما پر ستونځو باندې وپوهېږي او دا چې پخپله به هم د لومړي ځل لپاره مخامخ وي، ښه به یې پام ورته راوگرځي.

لنډ: په پښتو کې یواځې پوستپوزېشن شته او بس.

ما دلته سربل لیکلی یا دلته د پښتو اوستر بلونه زیات دي او همداسې کیدی شي سیرکومپوزېشنونه هم وي، چې هغه به گران لوستونکي په اړونده ځای کې ولوستلی شي. د نه کار څخه نیمگري کار هم هر وروسته ښه دی، په ډېره بڅښنه، که دا کار موسترې کړي.

د حالتونو څېړنپای

یادونه: د دې سر بلونو او اوسنریلونو.... باندې خو نه پوهیږم، خو ما هغه د الماني انډول یا د یوه امانی وی انډول د دې له پاره اړیکویونه لیکلي، ناسم نه دی، خو ستاسو خوښه

دلته به بیا د لږ بیا لوستني سره مخامخ شو، ما که په لیکلو ستړی کوي هم، هیله ده، چې تاسو په لوستلو ستړي نه کړي.

دې ته هم یوه پیل یادونه:

دلته هم هغه ستونځې، چې لروډي مو د نوو څېړنو سره سمې شوی، خو سپر ه سینه به ورته لرو. دا هم د مور په هغه ورسره بلده بڼه یا پوهېدنه ناسم نه دي، خو په نوي پیدا بڼه دي.

یادونه: ما په لیکنه کې پورته ځنترپوزېشنونه لیکلي. په راتلونکو لیکنو کې به گورو، چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

— که له الماني څخه یې راواخلو، نو (باید فکر ورته وکړو، چې په پښتو کې به څنگه وي؟) حالت یا کاسوس په الماني کې څلور حالتونه په نڅېنه کوي. حالت مور ته ښایي، چې نومن د نورو توکو سره په جمله کې د نومن، د ، ملکیت، داتیو او؟؟؟؟ څنگ نوري څه اړیکې لري. نومن یا نومونه، د هغه ملگري(چې ښځینه نارینه تری څرگندیږی) الماني یې اړتیکل)) همداسې وکیل یا نماینده(نومځاینیوی) په حالت کې جوړیږي.

دې ته سپری کردان یا بدلون وايي. نومونه، اړتیکل یا نر -ښځینه والی او نومځاینیوي د خپلې دندې له مخې گردانیږي یا بڼه بدلیږي

Wofür braucht man den Kasus? حالت د څه له پاره په کار راځي؟

د دې له پاره چې د حالت موڅه باندې وپوهیږو، غوره ده چې یوځل یوه جمله په پام کې راولو، چې توکي یې گردان یا بڼه بدل شوي نه وي. دلته پام ته راځي، چې دا چې دایوگوني حالتونه نه یواځې یوه دنده لري، بلکه د دې له پاره مسئولیت یا دنده لري، چې موږ وپوهیږو. یوه غونډاله چې دا په پام کې ونه نیسي د پوهېدلو نه ده.

دلته یوه بېلگه راوړو:

له نه بڼه بدلون سره: ښځه ورورملا لور خولې ورکوي.

له بڼه بدلون سره : د ورور بڼځه د بڼوونکي (و) لور ته خولي ورکوي.

لاندي يې الماني :

Nicht dekliniert: Die Frau der Bruder geben der Tochter der
lehrer der Hut.

Dekliniert: Die Frau des Bruders gibt der Tochter des Lehrers
den Hut.

په لومړۍ غونډاله کې د غونډالي ځانگړي توکي بڼه بدل شوي نه دي او په لاس ته راوړنه کې په اړونده حالتونو هم نه دي برابر شوي او په پام راځي، چې غونډاله پوهور نه ده. د دې په الماني کې) په پښتو کې بايد ځانله څيرني پرې و شي (د څلورو حالتونو غوره دی، چې دا الماني او زمور په حالت که دا پښتو يې وپوهيرو .

گردان يا بڼه بدلېدنه شونې کوي، چې د نومه ونې يا نوميئاتيو اړيکي نورو توکو ته روښانه شي سمه گردانونه يا بڼه بدلونه يې په الماني کې سمه ده او پښتو کې به ورته پام وکړو.

دا چې په دې غونډاله کې کوم حالتونه او څنگه راغلي، د الماني څخه يې پيل کوو او بيا پښتو ته راځو.

Nominativ + genitiv Prädikat Dativ+genetiv Akusativ

Die Frau der Bruder gibt der Tochter des Lehrers den Hut

ملکیت)؟ + (نوموی ملکیت +داتیو)؟ (نومن کړنه يا پرېديکات

د ورور بڼځه د بڼوونکي لور ته خولي ورکوي.

لر تر لره دلته گورو، چې د پښتو غونډاله له ملکیت څخه پيل کيږي او پسي ته به گډ فکر وکړو...

په الماني کې څلور حالتونه دي او په پښتو کې به ورته وگورو، چې ستاسو کار په کې اړين دی.

د حالتونو څېړنپای

د الماني غونډاله په نومونه پيليري، خو لاندې پښتو يې په خاوندوالي پيليري، پسي نوميناتيو راځي بيا خاوندالی پسي داتيو پسي خولي باندې پرېگره نه کوم، چې د گرامر له مخې څه شی دی او پسي ورکوي پرېديکات يا کرنه ده.

د پښتو حالتونه يې داسي

د ورور بنځې د بنوونکي لور ته خولي ورکوي.

يادونه: دا پورته غونډله د نوو څېړنو په بنسټ ناسمه يا ناپوره ده، چې اوس يې بايد- د ماد څېړنو په بنسټ- داسي وليکو:

د ورور بنځه د بنوونکي و لور ته خولی ورکوي. **دا ،، ولور ،، د اړونده حالت د نومځايښوي په ځای** راځی او د پښځايښوي حالت دی.

د دې پوښتنه به داسي وکړو:

د چا څوک د چا چاته څه شی ورکوي؟

يادونه: د اوسنی څېړني سره به داپورته داسي وليکو:

د چا څوک د چا وچاته څه شی ورکوي؟

واکوالی نومونه واکوال داتيو نومونه کرنه.

دلته په پښتو کې د اکوزاتيو حالت گومان مې دی نه شته. پوښتنه دا ده، چې ايا مور د اکوزاتيو حالت لرو او که څنگه؟ دا د خبرو يوه موضوع بايد وي. په الماني کې هم کله کله داتيو د اکوزاتيو سره راځي. په پورته غونډاله کې خولی په الماني کې اکوزاتيو دی، خو پښتو کې داسي برېښي، چې نوميناتيو دی، و بيا هم پوره څېړني ته يې اړتيا شته.

نوموی کېدی شي د چا/ د څه شی له ؟ له لارې وپوښتل شي.

دا حالتونه چې پيژندل - او څېړلکيري د همدې پورته پوښتنويونو له لارې کيري.

يادونه: دا حالت او غونډلې يې په پښتو ژبه کې د پرېکروني د حالت دی، چې روښانه کيري.

په پښتو کې نومخاینیوي او حالتونه:

ما تراوسه (ما ، پوري ، د مخه ورسره نه وو لیکلی ، چې بي له ، پوري ، څخه ناسم دی) له تاسو سره د الماني نومخاینیوي او همدا ډول د حالتونو په هکله خپلي لیکنې گډې کړې . راځی ، چې وگورو ، چې دا به په پښتو کې څنگه وي . دا به هم له الماني څخه په گټه اخستنه باندې ودانې وي .

یادونه: دا لاندې او دا پسي لیکنې داسې څه بیا راغلي ، خو غوره دلته دا ده ، چې دا د کلیتیکي حالت یوه برخه ده ، چې وروسته پور هڅېرل شوي . داچې دا سوچ بوچ نوې دي ، نو گوري ، چې ما هم ورسره څومره ستونځې لرو دې دي . هیله ده ، چې ځانان ژبپوهان به یې سره سمې کړي .

اېنکلیتیکي نومخاینیوي:

یادونه:

۱- ډلته تکرار شته ، خو لوستلېي گټور بولن .

۲- دا لیکنه هم وروسته بیا پوره او سمه شوي . دا به د ما په پای لیکنو ، اندم چې سمې شوي به وي . او وبه گورو ، چې دا لیکنېکي یا تکیه-ار نومخاینیوي دي ، چې د پښپځاینی حالت کې کارول کيږي .

مورن د نورو ژبو څخه گټه اخلو ، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه گټه اخستل کېدی شي ، خو سره ورته ژبنيزي لاري سره نه لري .

په فارسي کې: مېرم.. او نور ، مادرم ، ... ، او نور

په فارسي کې بیا خاوندوالي هغه نومونو لپاره ، چې پای یې بېغره توري وي ، -م ، -ت ، -ش پسي ترلي او که پای یې غزلرونکي توري وي ، نو بیا پسي -یم ، -یت او -یش پسي ترلي دي .

په پښتو کې: ځم ، ځو ، ځي ، ځی ... او ور خو مورن مې (دې ، یې) په پښتو د کرنوي پسي ، م ، ی ، ی ترلي او د خاوندوالي نومخاینیوي پسي بیا مې ، دي ، یې مو د مخه وڅېرل ، چې د فارسي بیا د خاوندوالي نومخای نیوي ، گډ ، په دې پوهېدنه چې مې ، دي د پښپځاینیوي څخه بیليدي . دا هم وروسته څېرل شوي او سم دي .

د حالتونو څېړنپای

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګرنيوي اخر کې دا ورسره زياتېدنه دکرنيوي پسې تړلی يا سره ويلې شوي شته، خو د خاوندوالي نومخای نيوي خپلواک شته دی او په درې کې دا نه شته يا داسې نه دي.

دا نور نومخاينيوې به د څنگه والي نومخاينيوې وېولو او ګورو، چې د اينکلتيکي نومخاينيوو سره توپير لری.

Enklitische Pronomina اينکلتيکي نومخاينيوې.

يادونه: دا تکرار دی، خو شايد لږ څه نوي ولري، بيا هم که زه سهوه وم بخښنه به وي.

اينکلتيکي نومخاينيوې يوه کيدنه لري، چې له يوه ګرنيوي سره ورزيات يا ورسره ونښلي يا ورسره ويلې شي. ګرنيوی + ځانيز پسې تړی ډېر زيات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو ليکنيزه ژبه کې تړی ډډه کيږي يا دا د ګرنيوي سره يوځای په يو بل کې سره وېلې يا ولې شوي، چې يو نوی ويې منځ ته راوړي چې د دې تړني سره پرېيوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلګې په توګه: اينکلتيکي نومخاينيوې د يوه شي دنده لري، که دا يوه ګرنيوي سر ورزيات شي.

ګډوله کونه

- ګرنيوي + ځانيز پسې تړی په وينژبه او ليکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه يې

- ځانيز مختري نومخاينيوې يا اينکلتيکي نومخاينيوې + ګرنيوی، چې دا دواړه به لږ ترڅېړني لاندې (دلته مي،، تر،، ليکلۍ، خو ناسم دی. سم يې ،، د ،،) ونيسو.

دا نومخاينيوې، نو څنگه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته ښاييم. که غواړي وټا ته عکسونه ښاييم.

د او پورته د مخه راولي سره بيا راغلی، خو پام ورته وکړی. د ما يې لږپکولو ته زړه نه کيږي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبلیکوس کارونه

یادونه: دا لاندې څېړنبرخه نېمگړې ده، خو وروسته په نور لیکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نومیز او اکوزاتیو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کېږي. یوه ځانگړنه شته او هغه داسې ځانیز نومځاینیوو کې اوبلیکوس د الماني و اکوزاتیو ته کارول کېږي. کاسوس اوبلیکوس تل کارول کېږي، که یو ادپوزېشن په نوم تکیه کوي. ځانگړني په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زیات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبلیکوس د تېروخت بڼه کې نومیز حالت کې هم کارول کېږي.

یادونه: دلته دې اندونه سره گډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتې وی و پسي ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته، ته یو اوبلیک دی. د الماني داتیو څنگه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بیلگه: و کور ته ځم.

پرمیز(حالت) باندې (اړیکوی) د انگورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انگورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) و(تا) حالت) ته (اړیکوی) دروره.

گورو، چې دا می تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفیمونه دي، لکه ،،د، د خاوندوالي مورفیم.

دلته ټول اړیکویونه پسي ځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

د مورن ستونځي له ژبې سره چېرته دي؟

مورن په رېنتیا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاريزې ستونځي لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله لیکلی وو، اوس و ما ته په ځانگړې توگه په حالتونو کې ډېرې ستونځي لیدل کېږي، چې په اوسنیو لیکنو کې می سمې کړي.

ما لیکلی وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت ،،باغ ته،، نه کړوني دی. ،،ته،، پسي ځاینیوی دی، نو باید چې له نوم څخه د مخه د دې پسېځاینیوي اړونده مورفیم ورزیات شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د یوه ،، و ،، له نوم سره د مخه باید

د حالتونو څېړنپای

ورزیات شي. اوس به یې سم ولیکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي، که دا زه ورزیات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،،. دوه نورې غونډلې.

پخوا مي ليكلي: باغ ته ننوتم، باغ كي ...، د باغ نه ووتم. دا كليوالي دي، خو معياري يا ښه يې ژبلاريزې ناسمي دي. دا به سمې داسې وليکو: و باغ ته..، په باغ كي...، له باغ څخه...

په دې هکله مي ليکنې شته.

د ما يوه هيله: که هر چا يو څه سم وليکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودي مني او ناسمون يې تل بايد سم شي.

لاندي به كليوالي ليکنې او معياري ليکنې سره يا ښه د حالتونو غونډلې سره په گډه وگورر:

زه باغ ته ننوتم   زه و باغ ته ننوتم.

زه باغ كي يم.   زه په باغ كي يم.

زه د باغ نه لارم او نور.   زه له باغ څخه لارم(ولارم)

دما سره   له ما سره

په ميز شته   پر ميز باندي شته

ما پورې راشه يا   تر ما پورې راشه

تر ما راشه.   تر ما پورې راشه

انگليسي نومويونه، چې د يوه حالت اړوند دي

بيا او بيا ليکم، تر منځ...، تر مخه، ... او او دا ټول ناسم دي. تر يواځي او يواځي د پښځاينيو مورفېشم دی، چې دا پښځاينيو يې ، پورې دی او پس.

دا مو هم بايد په پام كي وي، چې پښتو يواځي او يواځي پښځاينيو لري او دا دي:

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندي، كي، او نور يې تاسو وليکي.

پښتو او ژبلاړيزې نااوبی ستونځې يې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولې ځوانه؟

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه يواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د

پښتنو يوه ټولنيزخوزښت بنسټ په جوړېدو (۱۹۳۱ ز ک) ، په (۱۹۳۲) د کابل پوهنتون او په (۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتو ټولنه جوړ شول، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار هاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لويې جرگې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لږه سويه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه بايد پيل شوی وي او قانوني ، د قانون له مخه يې دا په ۱۹۶۴ ز ک بيا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لږ را بيدار وو.

سرلښکر يې:

دا خپله دنده بولم ووايم، چې سر لښکر يې همغه له اول څخه خدای(ج) بڅښلی ارواښاد وزير محد گل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره يې د يوه ورور په څېر اړيکې لروډې، په ژبه او هيواد مين انسان وو او د دې توان يې لاره، چې د ارواښاد رېښتين صيب له خبرو يې دا پنځه د پښتو ستوري هر يو ارواښاد خبيبي، اورښاد بينوا، ارواښاد رښتين، **ارواښاد خادم او ارواښاد.....** روزلي او د وينا له مخې يې سياسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نيولی.

د پښتو ژبې وده

د حالتونو څېړنپای

له پورته څرگندونې څخه نو همدا لامل دی، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لري د ژبې تر ژبلار یا گرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خوندیونه نه لرو، هغه مسلکي ویبونه یې ټول عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلورپښت کتابونه می په پښتو ژباړلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه گرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنگه شونی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا می د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه می موخه ده).

دا هم باید په کلکه ووايم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوي، دې ژبې او د هغه وخت دمور ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی. دلته می – له دې لیکني سره- هغه بنسټیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځو بڼو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

زه به د مور ستونځې په حالت (پېر، کاسوس یا د المني فال) کې وڅېرم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو گرامر یې هم باید د ژبې ځوانۍ ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل گرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معیاري توگه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته ونډه په کې فارسي یا عربي ژبې باید لروډې وی، ځکه چې مور د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي، چې لرو یا لروډل هغه لا د مخه له فارسي- چې د مور یواځنی رسمي ژبه وه - رانیولي وي، نو د مور د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا

له امله پښتو انډول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابنده بلکه پردی برېښېده. مور د نورو ژبو په مرسته د پښتو گرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوي منځ يا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبي سره هم باید ستونځي شته وي، چې هغه بيا د گرامر په لیکلو کې راڅرگندېږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستي اخستلو له امله او د گرامر د توپيروي له امله، گرامري ستونځي منځ ته راځي، چې زه به يې په دې لیکنه کې هغه څرنگوالي ته گوته ونيسم او همداسې له بلې لوري مور د پښتو ژبلار يا گرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانیسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم يې و ژبلار ته ورننوځي. د دې څرنگوالي ته به هم گوته ونيسم.

په پښتو کې د حالتونو یا پېر سره لرلي ستونځي

پیل یادونه (ځان ستایېنه نه ده، خو اریین راته برېښي، چې هرڅنگه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما لیکنو ته راوړم): ما له بنوونځي څخه را په دخوا له پښتو ژبي سره زوره مینه لروده او ان چې په څلورم ټولگي کې - دامې په یاد دې، چې - د پېگانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توگه د ژبي سره کړونې کار پیل کړی او دا هره ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه یې د دوه ژبلار کتابونو لیکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه ویونو ته کتنه شوې، چې مور یې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نیولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهیدونکي،، په ځای یې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سويي او معیار لپاره کچه کارولکیري، دا مې باید باور وي، چې د مور لیکونکي څوک یا ژبپوهان نه پرې پوهیري او دا سي نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه لیکلي په ketabton.com کې یې گران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هیله هم ده، چې که دما لیکني سمې نه وي، نو .....

اوس هغه ما ژبلاريزي لرلي ستونځي:

بېلگه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

مور لیکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ...څخه او د... سره،، باندې یوه ستره لیکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم ولیکل، چې گوندې دا یو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د یو مورفیم په توگه د یوه نوموي (نوم، نومځاینیوی) سره راځي، چې د هغه واکوالی بنایي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی، لکه د هغه کتاب یا همداسې د سپین کتاب، نو دا راته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسي بیا په دې اند شوم، لکه د مور ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا یو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی یې په منځ کې راځي او د مور ټول ژبپوهان یې ،، سربل او

اوس تر بل بولي،،، چې زه په رښتیا نه پرې پوهېږم او نه مې چپرته ولوستل، چې ولي.

دا باید ووايم، چې د مور ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېر وخت د يوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنسټيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انگېرل کيږي، چې هغه د انگرېزي von او الماني from لپاره مور د پښتو انډول،،، له،، بولو يا داسې شايد کله، کله،، څخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنيو ژبپوهان څخه به،، له... څخه،، او له ما څخه هم زيات،، له... څخه،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې،، دما،، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لږ گوته ورته ونيول شي او ليکنې پرې يو څو لرم، چې د کتلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.

له دې سره مې باور دی، چې مور د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځو بيو لار ميندلي وي، چې گران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي، مور په پښتو ژبه کې لرو: مور نومخاينيو لرو: زه، ما، ته، تا، هغه، هغه او... نور او دا په همدې څېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي، لکه: ته ما وهي، تا زه ووهم.

په نورو حالتونو کې بايد يو څه بل ډول وي (پسې روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي).

دلته دی، چې د from او von انډول،، څخه،، دی، نه،، له،، او همداسې نه،، له... څخه،،.

په دې کله وپوهېدم يا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو (وپوهېدم؟؟؟ دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي)، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کلينيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکلينيکي ليکل) نومخاينيو، نو وپوهېدم، چې دا،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای راځي د اړوند حالت لپاره، چې هغه حالتونه يې، چې دا يې د نومويونو سره راځي، اوبليکوس حالتونه دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما،

د حالتونو څېړنپای

زه، تا ... او نور یواځې هم په هغو حالتونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته گوته ونيول شي.

ولي بايد دما خبره سمه وي؟

د ټولو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکنې به د مور په ژبلاړ کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو ادبيانو څه شننيز گومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبی شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پوهنيز نه وي بنسول او روښانه شوی وي.

د دباندنيو ژبو او د دباندنيو پښتو ژبپوهانو ډېرې گټې او دا د مور غوندې لرلې ستونځې.

مور چې په هره ريښه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندني ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه مور پوهنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د مور د ژبې په ريښيزو ليکنو کې ولي تول ريښه اړوند شيان ويیونه او نومونه مو د بېلگې په توگه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته گوته ونيوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو يې زيات نه پوهېدل او يا ورته اړيېن نه برېښېدل او يا يې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولي ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړيېن د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د ليک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله يا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا يې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه کوي، چې د خپلې ژبې ويیونه يې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې ويیونو پرېښودنه.

ژبلاريزې ستونځې هم په همدې توگه. مور د نورو ژبو په ژبلار يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همغه له فارسي يا عربي ژبې له ژبلار مو گټه اخستې، چې هغه بيا د مور د ژبې له ژبلار سره ډېر توپير لري.

بخښنه. ليکنه را څخه غزيرې. اوس بېرته وموځي ته.

مور له دباندنيو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاريز څه هم زده کوو. دا چې دوی يا نور ژبپوهان يې په نورو ژبو پوهيرې او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرگ (هغه غبرگ يا غبرگون، چې د مور ژبپوهان يې د څه موځي لپاره ليکي، ناسم دی) گرامري توکي له هغو ژبو رانيسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرگند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وېليکوس لري، زده کړل او همداسې کليتيکي نومخانيوي، چې په مټه يې ليکنې اوس تاسو سره په دې ليکنه کې شريکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،له،، پوهيرې، چې نايم دی. لنډ دا مور ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم بايد نابلد وي. دوي ژبه بايد له مور څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بيا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

دا دمور ستونځې به اوس بيا داسې لنډ سره وڅېرو:

و حالتونو ته مو په دې لاندې لښتکي کې پام کړی:

حالت	الماني	پښتو
کړونی	<i>Ich</i> schlage dich	زه تا وهم (۱)
پرې کړونی يا نه کړونی	Ich habe <i>dich</i> geschlage Ich=Nominativ; Dich= Akk.	ما ته ووھلي
	په پورته کې دواړه وختونو کې Ich کړونی دی او dich پرېکړونی	پورته :زه او ما کړونی تا او ته پرې کړوني
د خاوندوالي	Mein Buch	د ما کتاب (۲)

حالت

Mich اکوزاتیو Du hast *mich* geschlagen

تا زه وو هلم (۱)

په دې غونډله کې د الماني اکوز. د پښتو پرېکړونې دی.

Von mir دنه کرونيحالت

له ما څخه (۳)

Mich اکوزاتیو Für mich

د ما لپاره (۴)

دلته اکوز. د پښتو د خاوندوالي حالت دی.

دا دوه که له پیل څخه دا څلور حالتونه دلته د هر حالت لپاره یوه غونډله راوړل شوه، چې اوس یې لږ څېړو: د پورته اړونده لښتکیو داسې لږ روښانونه:

له (۱) څخه: گورو، چې په پورته اړونده پرتو لښکیو کې په الماني یو کړونې او یو اکوزاتیو حالت دی. دا په پښتو کې دوه د بېلو وختونو سره اړوند او همداسې دوه پرېکړونې، خو د ردبېلېدنو سره. که ،،زه،، کړونې وي، نو پرېکړونې یې بیا په دې حالت کې ،،ما،، دی او که کړونې ،،ما،، وي، نو پرېکړونې یې ،،زه ،، راځي.

یوه بله غونډله: دلته گورو، چې د یوې ژبې یو څه په بله ژبه څومره گرامري پوهېدو له امله ستونځې لري.

بېلگه: I love you; Ich liebe dich ته و ما ته گران (ه) یې. په انگرېزي کې څه نه وایم، ځکه نه پرېپوهېږم، خو دا په پښتو کې سوچ بوچ بل ډول یا بل څه وایي: ،،ته گران یې،، پرېکړونې دی و یو چا ته او هغه ،، وماته،، دی، چې دا د نه کړونې حالت دی. دا چې څوک یوه پردې ژبه پخپله ژبه ژباړي، نو ستونځې ځکه په کې راځي، چې د هغې بلې ژبې ژباړل سره بلد نه وي. لکه چې، که درې ژبې غواړي – من ترا دوست دارم – په پښتو ووايي نو د پښتو غونډله – ته و ماته گران یې – نه وایي، هغه فارسي ټکي په ټکي پښتو ته اړوي او وایي، زه تاته دوست لرم.

د حالتونو پرتله:

په الماني کې لرو: ich; mein; dich; dein

په پښتو کې انډول به نه لیکو، خو وبه لیکو: په پښتو کې لرو: ما، دما، په اینکلتيکي (په پي راتلونکي، ټينگار پرې شوي وی پسي تکیه) را، چې نورې برخې یې: (را (در، وړ) = (له ما، په ما، پرما، او نور). په لښتکي کې روښانه شوي.

د دې د نورو روښانونو لپاره دې د ما لیکنه په تاند کې ،، Klitikum = تکیه اړ نومځاینيوي ،، سرلیک لاندې او په دعوت خپرونه کې د ،، تکیه اړ نومځاینيوي ،، لاندې لوستلی شی.

دما د کتابونو لیکنه له الماني ادبیاتو څخه ده، خو له هغې څخه تل نوي څه د پښتو لپاره زده کوم یا ښه یې: په پښتو کې میندم. هغه ستونځي، چې دا له څه وخت څخه را په دې خوا مي پام ورته راگرځېدلی، هغه دا دی، چې پښتو یواځې پسېځاینيوي (Postpositions) لري.

دا چې د مور ستونځي د پښتو گرامر کې شته، د ما په اند هغه ډېرې یې په حالتونو کې دي. ما هم په دې ډېر کار کړی، خو زړه مي لا صبر نه کوي. دا به اوس په یوه لښتکي کې هم روښانه کړم. بیا به یې لاس ته راوړنه وړاندې کړم.

ما په تېرو لیکنو کې د اینکلتيکي نومځاینيوو په هکله څېړنه کړې وه او په مټه مي دا ښوولي وو، چې په پښتو کې یواځې پسېځاینيوي شته.

دا چې پښتو یواځې پسي ځاینيوي، لاندې لښتکی باسو:

پروکلتيکي	حالت اړوند	پسي ځای
نومځاینيوي	نومځای نيوي	نيوي
را، در، وړ	له ما، له تا، له	څخه، سره،
=	هغه او....	کره، پسي،...
= --	تر ما، تر تا،	پورې(۱)
...		
= --	پرما، پر تا،	پورې(۱)،
..		باندي
= --	په ما، په تا، په	کې
	هغه،.....	

-- = و ما، و تا، ته
و هغه ..

یادونه: دا پروکلیتیکی د مخه اینکلیتیکی بللی وو.

که نور څه پورته لښتکي ته ورزیاتېدی شي، نو وړاندیز یې وکړی.

(۱) پورته لومړنی،، پورې،، پوله په گوته کوي او نه ور اخوا. لکه د شپین تر کور پورې.

په دویم،، پورې،، کي دا د یوه څه پورې نڅښتی څه دي. لکه پر کمیس پورې نڅښتی ختی.

په لښتکي کي دوه څه د غور وړ دي:

لومړی: دلښتکي لومړی ولاړه لیکه له دویمي ولاړې لیکي سره برابر یا برابر ارزښته دي،

له دي څخه دا غوره لاس ته راځي، چې یوه د دي لیکني د اصلي موخي لاس ته راوړنه او هغه دا چې، له، تر، پر، په او نور خپلواکه پوهېدنه نه لري او یوازې د نوم یا نومځاینيوي سره د اړونده پسې ځای نیوي سره غونډاله غوره او موخه ور رول لوبوي. دا نومونو او یا نومځاینيوو سره یوځای د اړونده حالت هغه دا ورزیات نومځاینيوی جوړوي یا د حالت اړوند نومځاینيوی او که څنگه یې وبولو، دا نوم د مشورې دی.

دویم: د لښتکي په دریم ولاړه لیکه کي پسېځای نیوي دي. دلته مو وښول، چې پښتو یواځې پسې ځاینيوي لري او بس.

زه لږ ستړی شوم، خو که د خبرو درته برېښي، راځی، چې سره سم یې کړو او وړاندیزونه وکړو، چې څه په کي د کار دی.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېکاره يم (بېکاره نه يم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله چې د اند سره ناسم څه وگورم، نو څه پرې ليکنې ته يې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنگه مومو؟

کوم سم، ناسم دی او ولې؟

۱ - سببن د طالبانو له بند تر ازادېدو وروسته

۲ - سببن د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سببن د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ - ته: ناسم، ځکه چې: دلته له مورفيم، تر،، څخه څه نه پوهېدل کيږي او تر،، پرته له نوم يا نومځای نيوي، څه نه وايي يا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مي ډېرې زياتې ليکنې کړي.

۲ - سببن د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

و ۲ - ته: پرېکړه پسې: که،، روف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بيا په

،، ... د ازادېدو وروسته،، دلته هم دا،، د،، د خاوندوالي مورفيم دی او په دې ويېنبرځه کې سم نه دی، دا څنگه بايد وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بيا بېرته دا ليکنه ناسموي.

له دې امله ۲ - ناسم. نو

۳ - سببن د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ - ته: ولي بايد سم وي:

ځکه چې دا بند د طالبانو دی او نور نو، له ازادېدو څخه وروسته، سم دی.

بله بېلگه: د سپینغر د کور له لېدلو څخه وروسته
راځی، چې و دې ته نور هم په گډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم بنوونه

د م ک ملگرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – یم، یتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

دلته یې ځواب

له ټولو راته گرانو د م ک ملگرو لوي څښتن مو راته روغ لره. د دې به بڅښنه
کړی، چې ستاسو یو اند او د ما بل اند دی. زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:
مور د یوڅه د روښانه کولو یا د سم بنولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پیدایښتي ده، نو بنوونه به یې په پیدایښتوالي کې څېړو

-- پیدایښتوالی

-- ټولیزوالی (که یو څه پیدایښتي نه وي). ځنې بنونې چې کيږي، د هغه
غوښتونې د ټولیزوالي په بنسټ کيږي.

-- بل ډول ځوابونه یا بنوونې هم شته، چې هغه دلته بیا سیده او ناسیده بنوونې دي، چې ډېر نه پرېغږېږو.

-- پېداېښت کې تل پېداېښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کيږي. دا چې ژبه پېداېښت دی، نو هرو مرو باید د هر څه لپاره یوه لار ولري.

-- مورن خو دا درې ډوله کلیوالي وپېنې لرو. دا خو درېواړه د پېداېښتي ژبلاړې له امله سمې نه وي او که غواړئ معیاري نه وي.

-- د ټول دم ک ملگرو ځوابونه ورځني وو او ځني وايي، چې د پښتو ټولني د پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زیات کسان دې دویم ته سم وايي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون یې بنودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پېداېښت وي، نو باید د سمون لپاره یې پېداېښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښایم، چې دریم سم او ژبلاړيز دی. ولې؟

-- مورن پوهېږو، چې ،، د، د خاوندوالي یا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دریم ژبلاړيز سم دی.

-- ټوليزوالي: د دې دلیل راورل نور اړيکې نه دي، خو په زیاتو پوهنو کې دا هم د غوره دلایلو څخه راورل کيږ، چې د پېداېښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د، د، د، خاوندوالي مورفېم له امله دا ټوليز هم دی او په ټولو کې دا گډ هم دی.

-- یوه بنوونه یا یو دلیل تر هغې پورې سم دی، تر څو یې چې ناسموالی یا په بل ډول مخامخوالی نه وي بنوول شوی. دا پوهنيزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهيږو.

رابه شو اوس سیده ناسیده بنوونو ته.

د حالتونو څېړنپای

-- سيده بنوونه: ۳ - م سم دی. دا به بنایو. ومو بنوول، چې ۳ - م خُواب
دپیداېښت سره سم دی او همداسې ټولیز دی

-- ناسیده شوونه. که مور وبنایو چې ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ - م یا ۲ - م سم
وي.

دا د پورته دواړو پیداېښتي او ټولیزوالي بنوونو سره مخامخوالی دی، نو دا
ناسم دی او ۲ - سم.

دلته مې تاسو لږ د شمېرپوهنې بنونو سره هم ستړي کړی.

هیله ده، چې مرسته وکړی، چې یوې لاس ته راوړنې ته راشو.

دلته دي بیا هم رېکتوس او اوبلیکوس ته پام وي او یو بل

اینکلیټیکي نومخاینیوي:

پیل یادونه: د دې سرلیک لاندې مې اینکلیټیکي او پروکلیټیکي یو خای راوړي،
چې په پیل کې مې لانه وو میندلي. بل خای کې مې سم لیکلي (د پښتو ژبلاړ
حالتونو کې بل ډول یا اینکلیټیکي نومخاینیوي هم غوره رول لوبوي، چې دلته
به یې وڅېړو.

پېژند: اینکلیټیکي نومخای نیوی یا پسي ترلی یا نښتي نومخاینیوي

-- مې، مو، دي، یې او

همداسې

-- را، وړ، در دي، چې په دې توگه کارول کيږي:

مې، مو، وي، یې په ولاړ یا کړوني حالت کې

-- کتاب مې (مو، دې، يې) واخست

په ولاړ نه اينلتيکي حالت کې

-- ما(تا، هغه ....) کتاب واخست

په پراته يا د خاوندوالي حالت کې

-- کتاب مې (دې، مو، يې) شين رنگ لري

په خاوندوالي نه اينکلتيکي حالت کې:

د ما (د تا، د هغه ....) کتاب شين رنگ لري.

يادونه: له پورته بېلگو څخه راته جوتيري، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی.

په پراته حالت کېني

پروکلتيکي نومخاينيو بولو: دا نومخاينيو را، در، ور

-- را(در، ور) څخه(سره، کره، کې، باندي، پورې، ته)

په نه اينکلتيکي - يا دا اوس په پروکلتيکي نومخاينيو په بنسټ دي حالت کې لرو:

-- له ما (له تا، له هغه ....) څخه (سره، کره)

-- پر ما (پرتا، پر هغه، ...) باندي باور وکړه.....؟ ...

-- تر ما (تر تا، تر هغه، ...) پورې خان راورسوه....؟ حالتونه bis zu mir

-- پر ما پورې خاورې نخبستي . ....؟ auf mich

-- پر ما باندې

-- پر ما پسې

-- په ما(په تا، په هغه.....) کښې .

یادونه: په پورته دوه غونډلو کې دا، پورې، پسېځاینیوی د، تر، او، په، سره راغلی. دلته یې نو توپیر باید وي او هغه څه دی؟ که په الماني یې واورو، نو داپه بیلو حالتونو کې راځي.

همداسې، په ... پورې، او، په ... کې، دا دې هم سره توپیر شي، خو د دوي توپیر داسې دی، لکه، د له...څخه، -... سره او ...،

یادونه: دا، تر، د مور ژبپوهان او لیکوالات ډېر ناسم کاروي. دا بلځای کښې ناسم دی.

-- وما(وتا، وهغه،...) ته. ومخ ته. و شات ته.

یادونه: له پورته څخه دا راته روښانه یا جوتیري، چې له، په، پر، و، تر په ډول جونونه یا کارونه یا څه ور څخه پوهېدنه نه لري او د اړونده حالتونو مورفېمونه دي.

د را، در، ور مي بيا خوب په لغته وواځه:

لرو: له کرنویونو سره: اخستل، وړل: را (در، ور) یو څه واخسته(ونیوه، پورته کړل،) همداسې را-،در-،ور وړل، - د کرنویي له نورو بدلونونو سره - او داسې نور هم.

پام: په پروت حالت کې دا کرنویي، وړل، یو لوریزوال کرنویي دی او چېرته چې وړل کیري یو ټاکلی ځای دلته، دغلته او هلته یا یو ټاکلی چېرته په نڅښه کوي.

-- که پوښتنه کړو، نو: چېرته وړي؟

که پوښتنه وکړو، چې: چا کتاب راواخسته، نو ځوابي

-- ما،-تا،... هغه کتاب راواخسته

يادونه يا پام: دلته دي په ټول گرامري اړوندوالي فکر وشي. که نومونه،
نومخاينيو يا لنډ کړوني هم ورسره وي، دا را، در، ورسره راځي.

-- په دي هم پام وشي، چې دا څه ډول کړنويونو سره راځي.

-- له دي کړنويونو سره حالت کړوني دي، چې ما، تا... او همداسي مي، دي،
يي کتاب را،- در، ورواخذت، درووړ.

ستونځي: په کومه ژبلاريزه ډله کښي راځي او ولي:

-- کتاب مي واخذت

-- کتاب مي را(در، ورسره) واخذت.

-- ما کتاب را(در، ورسره) واخذت.

-- ما کتاب و(تا، و ما، و هغه) ته واخذت.

-- ما کتاب و(تا، و ما، و هغه) ته را(در، ورسره) واخذت.

نه پوهېږم، چې په هکله يي څه ليکل شوي او که؟ که وي او راسره گډ مو
کړل، نو دېره نېکي به مو وي.

د ما په اند به دا را،- در، وراخذت به د ورسره ويلې شو يا اينکليتيکي
نومخاينيو سره خپلواک کړنويونه جوړوي. دا د ژبي سره مرسته اړيینه راته
برېښي. که کار پرې شوې وي، هيله ده راسره گډ يي کړي.

که ولرو: د(ما، د تا، د هغه...) لپاره؟؟؟؟؟؟

د حالتونو څېړنپای

دلته یو ډول ستونځې شته: که دا کوم حالت وي یا حالت وي، نو له دې سره دا اینکلېتیکي نومځاینيوي نه راځي او که په الماني انډول وليکو، ټیک داسې ده: für mich, für mein Herz او دا په الماني کې د اکوزاتيو حالت ياڅنگه والی دی. نور يې: auf mich, auf mein Kopf او نور. پښتو يې: پر ما باندې، د ما پر سر باندې. پر سر باندې، پرميز باندې، د ميز پرسر باندې... گوری.

د الماني غونډلې د الماني په څلورم يا اکوزاتيو حالتکې، خو د پښتو غونډلې د خاوندوالي په حالت کې. د ژبو ژبلاړيز توپير هم پيداېښتي دی.

د پښتو ستونځي او ستونځوبي

د پښتو ستونځي چپرته دي؟

د پښتو ستونځي د نورو په څنگ کې (،، ترڅنگ،، ناسم دی) د مور د دباندنيو ژبو څخه ..... رانيونه کې

--- دا زياتې ستونځي په حالتونو او پسي ځايښيو کې (وبه گورو، چې پښتو يواځې پسېځايښوي لري).

ستونځوبي يې په دې کې دي، چې مور بايدله باندنيو ژبو څخه د لارو ميندلو په هکله گټه پورته کړو، خو د خپلې ژبې ژبلاړي د لاري په بنسټ بيا خپلې ستونځ اوبی کړو.

هغه ستري برخي، چې د ما په اند مو دستونځو سره مخامخ کوي، يوه يې حالتونه دي او بل مخ-،پسي – يا سنترځای نيوي، چې وبه گورو مور يواځې پسي ځايښوي لرو او بس. دريم يې کېدی مختري او ورسټري ياپسټري وي، چې زه ډېر څه په کې نه لرم.

دا چې زه په الماني پوهېږم او درې، نو داسې لږ به بيا پښتو له دې ژبو سره پرتله کوم او په مټه به يې خپلې ژبې ته سم څه په خپله ژبه کې لټوو او دا چې ژبې پيداېښتي دي، نو هرو مرو د هرې ژبې انډول په هغه خپله لار يا ژبلاړ شته. په دې هکله مي پوره ليکنې کړي، خو بيا هم:

لومړی: په لومړي پل کې به د الماني حالتونو ته پام راوگرځوو: په الماني کې څلور حالتونه ياڅنگوالي شته، چې بي له شني او يواځې بېلگې ورکوني سره به بسيا ومنو.

۱ : نوميناتيو: زه راغلم. زه خورم.

په نومیناتیو یا نومیز یا کروني غونډلو کې مو دوه ډوله – وخت اړوند-؟؟؟؟ کروني زه او ما سره بدلیري. **کرنډلونونه لرو.**

-- هغه چې دا نومیناتیو زه او ما يي په اوس او تېر مهال بدلیري: دا هغه وییونه دي چې ته یو څه کوي او پرېکروني (او که نه کروني؟؟) ته اړتیا لري یا پرېکروني لري.

زه ډوډی خورم. ما ډوډی وخوره.

زه لرگی رااڅلم. ما لرگی راواخست.

زه لرگی وهم. ما لرگی وواهه.

-- هغه چې په نومیناتیو غونډلو کې يي زه په ما نه بدلیري: هغه غونډلې چې نومیز کروني ته اړتیا نه لري یا پرېکروني نه لري. **؟؟؟ ترانزیتيو او اینترانزیتيو،؟؟؟ کې دي پام وشي؟؟؟**

-- زه راڅم، زه راغلم.

-- زه ودرېرم. زه ودرېدم.

۲ – پرېکروني: دا په یو څه یا چا څه کیري.....

مرسته !!!

--- په را (در ور) څخه(سره، کره، پورې، ته، کې، باندې...) کې دا را، در، ور اینکلیتیکی نومخاینیوي دي، چې د پروت حالت یوه حالت په نڅښه کوي او دا ټول د الماني ژبې داتیو حالت ته ورته دي.

--- په تلل کې، که د تلل په ځای راتلل ولیکو، نو لیکو چې: زه راغلم، ته راغلي او هغه راغی،...

گورو چې دلته –غلم،--غلي،--غلي او همداسې را، در، ور په دي وییونو کې څه پوهېدنه نه لري، نو لاس ته راوړنه به دا وي، چې دوی یو د بل مختري او ورسټري دي یا به دا ووايو، چې دا راتلل، ... یو خپلواک کړنوی دی او دا راغلم او نور یې بدلونونه دي، نو

د حالتونو څېړنپای

له دې څخه باید داسې وپوهیږو، چې دا باید د هغه حالت د را، در، و سره بدل نه شي.

دلته دې گران ژبپوهان او نور مینه وال مرسته وکړي، چې همداسې یا بل ډول باید و بنسول شي یا ونومول شي.

پروت حالت

په پښتو کې اوبلیکوس – یا پروت حالت لرو، کله چې نوم او نومځاینيوی سره اړونده ادپوزېشن - (که پښځاینيوی یا پوسټپوزېشن) ولري.

دا پېژند چې اوبلیکوس اړوند ادپوزېشن (مځاینيوی، سنټرپوزېشن او پوسټپوزېشن) ولري، خو د ما د څېړنو له مخې پښتو یواځې د اړونده اوبلیکوس حالت لپاره یواځې پوسټپوزېشن یا پښځاینيوي لري.

د دباندنيو ژبو څخه داسې شننې لرو، چې نومويي اوبلیک حالت کې دی، که اوړوند یې یو ادپوزېشن ځای شوی وي.

دلته دې ته اړتیا شته، چې وگورو، اړونده حالتونه کوم ادپوزېشنونه لري.

ما په خپلو لیکنو کې دا بنسولې، چې مور د اوبلیکوس یا پروت حالت کې یواځې پښځاینيوي لرو.

د دې بنسولنو له مخې، چې پښتو ژبه ادپوزېشنونه له ډلې څخه یې سنټرپوزېشنونه ولري، نو مور به په لاندې غونډلو کې

له ځمې څخه (سره، کره)

تر تا پورې

په کور کې

اونورو

که ولرو: له ...څخه (سره، کره)، په... کې. تر... پورې سنټرپوزېشنونه وي، خو دا مختري یې د نومويونو اړونده مورفيمونه دي، چې خپلواک څه ترې نه پوهېدل کيږ او دا د نومويونو پسې چې راځي، پوسټپوزېشنونه دي.

مختري، وروستري، سربل او اوسټربل (زه په رښتیا نه پرېپوهېږم)

غوره ستونځي

په پښتو ژبلار - ژبه کې دمور غوره ستونځي او د ټولو ژبپوهانو، ژبپوهاندانو، ژبمینه والو او لیکونکو ستونځي څه - او کومې دي؟

دا ټولې ستونځي، چې بنسټيزې دي او تراوسه ورته چا پام نه دی کړی، هغه حالتونه یا څنگه والی او کهغواړي اړیکويزې ستونځي دي، چې پهبښتو کې نه - نهپښپړي څېړل شوي او یا نه سم ترپېوهېدلي. دامې زياتې روښانه کړي او اوس به يې هم داسې لنډې په گوته کړم.

د ما مېډني: په لومړي سر کې مې دي ته پام شو، چې د پښتو په حالتونو کې مور يواځې پسېځاینيوي يا پوستپوزېشنونه لري. اوس مې د لومړي ځل او لومړي کس په څېر دي ته هم فکر شو، چې پښتو يواځې دا داسې وروستري يا پسي ترلي يا نښلول شوي لري، خو مختري هم نه لري. دا خو د ما له لوري داسې لږ زياتی هم برېښي، خو داسې ده.

لکه - وال: لیکوال، غروال، کوتوال او همداسې. لیوالتیا، زوروتیا، سپینوالی، توروالی. دا چې کوم يې له کومو ژبتوکو سره راځي، هغې ته دي گرانلوستونکي هم پام وکړي او زه به يې هم ولیکم.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

د پښتو څنگه والي، پېر يا حالت ته د مشورې لپاره.

دا څنگه والي (پېرونه،حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توگه روښانوو:

۱ - نوميز څنگه والی:(څوک، چا)، (څه)

۲ - د خاوندوالي څنگه والی: (د چا، د څه)

۳ - داتيو څنگه والی: ۱ - (له چا) ، (له څه)،ب - (وچا)،(وڅه) پ - (په چا، په څه)، ت - (پر چا، پرڅه)....

دلته دي پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنگه ونومو، يا نومول شي(که وي) . دي نورو کې -گومان مې دی- ستونځي نه شته.

۴ - اکوزاتيو څنگه والی: (چا، څوک، څه)

د حالتونو څېړنپای

گورو، چې ۱ - او ۴ - یو ډول دي، خو ۱ - د کړوني په څنگه والي او ۴ - د پرېکړوني يا نه کړوني په څنگه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کې پر څه باندې څه یې د څه پرسر کېښود؟

(سپین) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د ځلمی) «۵» (وکور) «۶» ته ولاړ او (په کوټه) «۷» کې (پرمېز) «۸» باندې (کتاب) «۹» یې د چوکۍ (پرسر) «۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلاړ له مخې به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالي او «۹» اکوزاتيو حالتويونه يا پېرونه او که غواړئ حالتنه دي.

دا پورته پېرونه يا حالتنه په پښتو: ۱ - په پښتو کې رکتوس يا کړوني حالت دی او دا نور ټول اوبليکوس يا پراته، ژورند يا ښهېي: نه کړوني حالتونه دي او نور.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږيز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې يو څه ستونځې اوبی کړي وي.

يادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنگه والی ليکلی، باور وکړی، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېر هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وايي او که څنگه؟

که دې کې هم هر څنگه پرېکړه وي يا وه، نو يو کار به مو سرته رسولی وي. هيله ده چې اندونه سره گډ کړو.

د ما برېښنا پته: smakhan1946@gmail.com

سنترپوزېشن؟؟

ما په خپلو لیکنو کې په ځانگړې توگه د حالتون او اړیکویونو له امله، چې په هکله مې یې څولیکني کړي، پوره ناسمونونه هم کړي، خو دا هغه ناسمونونه دي او گومان مې دی دا اوس به مې لږ د واک لاندې راوستي وي او سم به وي او دا لا تراوسه پورې د مور ژبپوهانو همغښتې لیکې، سره همغږي شوي نه یو، خو بیا هم د ژبپوهانو مرستې ته اړتیا شته.

زه تر اوسه پورې په دې اند وم، چې گوندې دا لاندې چې څه لیکم، سرکوم پوزېشنونه یا اړیکویونه به وي، خو راته چوټه شوه چې داسې نه ده. وهر یوه ته به پام وکړو، خو دا ولې؟

زه چې څه د پښتو گرامر په هکله لیکم، هغه د الماني په مرسته دي او نه پوهېږم، چې په پښتو کې به دا هم په دې غزونه لیکلي او څېړل شوي وي، که نه؟

ما په خپلو پخوانیو لیکنو کې هم دا هر څه د وړاندیز په توگه لیکلي دي، خو دا چې په پښتو کې یې په هکله ماته څه نه دي څرگند او یا نه شته، نو تېروتنې به په کې وي او دانو یواځې یو کس شاید ونه شي کړی، مرستې ته اړتیا شته.

که تاسو د څنگه والي یا حالتون او همداسې د پرې – پوست – سرکومپوزېشن په هکله پوره څه لری، نو هیله ده، چې دابه راته زما په برېښنا پته راولېږی، چې زه به مو د منني پوره وړی وم.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

کابل ته که و کابل ته

پوښتنه وه: ،،کابل ته ورسېدم، او که ،،وکابل ته ورسېدم،، کې

کوم سم دی؟

ډېرو گرانو! باور وکړی، چې ستاسو وخت لکه څنگه چې دما وخت ډېر ارزښت راته لري او هېڅ وخت به ستاسو وخت له بېځایه پوښتنو سره تېر نه کړم.

د حالتونو څېړنپای

ملګرو پوهېرم، چې دا پوښتنه به زیاتو او په ځانګړې توګه پرته له کندهار څخه د نورو ځایونو اوسېدنکو ته آن چې لږ ناروا وېرېښي. مور ورسره سوچ، بوچ نابلد یو. دا هم - لاتراوسه په دې اند يم- چې د لومړي ځل لپاره د ما ژبلاریزه میندنه ده، نو له دې امله یې بیا بیا د ما دا ډول لیکنې د ګرانو لوستونکو سره ګډوم.

کوم سم دی؟

،، وکندهار ته ورسېدم، سم دی.

ولي؟

مور په پښتو کې دوه ډوله حالتونه لرو.

لومړی-- رېکتوس یا ولاړ حالت او یا کرونی حالت دی، پوښتنې یې: څوک لو کوي او چالو وکړ.

دویم-- اوبلیکوس، چې ما پروت حالت بللی، چې کړی شو زورند یا مائل- یا نه کړنی حالت یې هم وېولو. هغه ټول نور حالتونه خوندي لري، چې پښتو کې یې لرو او په خواشینۍ باید ووایم، چې نومونه یې نه شم ایښولی او غواړم هم نه، خو داډا لاندې یې د الماني داتيو حالت ته ورته دي، خو هرو مرو د پښتو او په ډېرو لارو، چې غوره یې دا لاندې دي:

یواځې بېلګې یې راوړم: له کابل څخه (سره، کره)، پرکابل باندې، په کابل کې، تر کابل پورې، وکابل ته او نور.

په پورته کې ،، له، پر، په، تر، و، او نور مورفېمونه دي، چې خپلواک څه نه وایې یا څه ترې نه پوهېدل کېږي، خو د نومونو او نومځاینيوو سره یوځای حالتونه جوړوي او

،، څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، ته او نور،، پسي ځای نیوي دي، نو په پورته کې ،، کابل ته،، به د دې ژبلاریزه بنوونې په بنسټ رېکتوس یا ولاړ حالت وي، له دې څخه دا پوهېږو چې څه به کوي، خو څه نه کوي، نو له دې امله ،، و ،، باید ورسره وي، چې ،، وما، یا ،، وکابل،، اوبلیکوس یا پروت حالت دی، چې له دې امله ژبلاریز سم دی. په هکله یې د ما ،، د پښتو ژبلاړ (د بنوونځي لپاره ،، کتاب کې هم شته.

دا چې څوک یو څه ځنگه بولي یا وايي، نو غوره نه ده. دا چې یو څه پوهنيز ځنگه دی داغوره.

د پوهنی بنسټيزه وينا: یو څه تر هغې پورې سم دي، تر څو یې چې چا مخامخوالی نه وي بنسټيزه. نو دا هم تر هغې پورې سم دی، تر څو پورې یې چې چا مخامخوالی پوهنيز نه وي بنسټيزه.

ډېره بڅبننه به راته کوي، چې په دې روژه کې مو ستري کوم. لوي څبننم راتهروغ لره او راڅخه زړه ډېر نه شی. د کمنتونو مو ډېره مننه

لنډ: د روانونو لپاره څه غونډالي:

۱ - هغه زه ووهم.

۲ - د هغه کور

۳ - ما وهغه ته کتاب ورکړ.

۴ - ما هغه ته کتاب ورکړ.

مور: دوه گرامري حالتونه لرو:

یو: رېکتوس یا ولاړ حالت. دا کړونی حالت دی.

دویم: اوبلیکوس، چې ما پروت حالت بللی، خو کېدی شي زورند حالت یا نور هم ښه، نه کړونی حالت هم وبلل شي.

روښانونه:

په ۱ - کې: هغه کړونی یا رېکتوس حالت دی او زه پرېکړونی یا اوبلیکوس حالت دی، چې په الماني کې دې ته اکوزاتیو حالت وايي.

په ۲ - کې: د هغه کور ، ، د ، د خاوندوالي مورفیم دی او ، ، د هغه، د خاوندوالي حالت اړونده نومخاینوی ورسره یې اړونده ، ، د ، دی. دا پروت - یا نه کړونی حالت دی.

د حالتونو څېړنپای

په ۳ – کې: ،، ما ،، ولاړ یا کړونی حالت او ،، و ،، د اړونده حالت مورفیم او ،، وهغه،، اړونده حالت ته د نومخاینیوي په های دی.

دا پروت حالت دی.

په ۴ – کې: ،، هغه،، یواځی د کړونی او یا پرېکړونی لپاره په اړونده غونډاله کې راځي، چې له دې امله کلیوالي ویبڼه او معیاري یې د ،، وهغه ،، سره ده.

پوهنیزه وینا: یو څه تر هغې پورې سم دي تر څو یې چې مخامخ شننیز نه وي ښودل شوي

کازوس رېکتوس او کازوس اوبلیکوس

پیل یادونه: ما په ډېر واره حالتونه لیکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپیر لري. ما پخپله ډېرې لیکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبلیکوس

Ca|sus rec|tus, د رکتوس – یا ولاړ حالات

ويي پېژند: ژبنیز نومیز Nominativ ولاړ حالت کلیمې سرچینه: لاتین “casus rectus” ،، نېغ، ولاړ حالت یا څنگه والی،، ، هماغه پرېپوهنیز یوناني “ptōsis orthē” مخ ته لرو.:

مخامخ ويي يې Casus obliquus اوبلیکوس حالت دی.

نومیز حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ویل کیږي.

— په بنسټیزه توګه دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبلیکوس دی، چې څنګیز، ننوتی، پروت، ... حالت دي.

(Casus obliquus (Deutsch

اوبلیک څنگه والی:

وی تریپوهېدنه/ پېژند:

۱ – ژبنیز: نه ولاړ -، پروت -، ننوتی -، وتلی او یا کورن څنگه والی (حالت). له دې امله به بسیا وکړي، که پروت حالت یې وپولو.

اوبلیکوس یا پروت څنگه والی دا لاندې څنگه والی خوندي لري:

بلواک څنگه والی: جینیتيو، داتيو، اکوزاتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غبریز

د کلیمې بنسټ: له لاتینبلواک حالت یا - څنگه والی، چې یوناني پوهېدنه یې هم همدا ده

بلواک کازوس، اوبلیک کازوس، ناولار، زورند یه پروت څنگه والی.

۱ – کازوس اوبلیک جینیتيو، داتيو او اکوزاتيو دي. دا می په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنگه والی هم شته، لوریز، چې وروسته پوره څېړل شوي دي، د پوره څرگندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل یې بد نه دي.

Enklitische Pronomina اینکلیتیکی نومځاینیوي.

اینکلیتیکی نومځاینیوي یوه کېدنده لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره وپلي شي. کړنوی + ځانیز پسي تری. دېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په دېرو لیکنیزه ژبه کې تری دده کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وپلي یا ولي شوي، چې یو نوی وپي منځ ته راوړي چې د دې تری سره تریپوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلگې په توگه: اینکلیتیکی نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

کډوله کونه

د حالتونو څېړنپای

– کرنويي + ځانيز پښتري په ويينژبه او ليکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه يې

– ځانيز مختري نومځاينويي يا اينکليتيکي نومځاينويي + کرنويي، چې دا دواړه به لږ د څېړنې لاندې ونيسو.

دا نومځاينويي، نو څنگه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته ښاييم. که غواړي وټا ته عکسونه ښاييم.

دا نسبتې وي و پسي ځاينويي يا پوسټپوزېشن، ته، ته، ته يو اوبليک دي. او د الماني داتيو څنگه والي ته انډول دي او له دې سره د پوست پوزېشن په څير د موخه لور (چېرته) دنده لري. بيلگه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندي (اړيکوي) د انگورو (خاوندوالي حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړيکوي) انگورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړيکوي) وټا(حالت) ته (اړيکوي) دروره.

گورو، چې ټول اړيکويونه پښېځاينويي يا پوسټپوزېشنونه دي.

دا مي تر اوسه پوري سنټرپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفيمونه دي، لکه، د، د، د خاوندوالي مورفيم.

د اينکليتيکي نومځاينويي څلور دندې: دي، مي، مو، يې....

دا څلورواړه په يوه گډوله يا لړۍ څنگيزه غونډاله کې

زه دي دلته راوغوښتم، چې ته مي وليدي او هغه مو، چې وليده دا يې وويل:

لوريز نومځاينويي

لوريز نومځاينويي: نومځاينويي را، در، ور يوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوريز نومځاينويي.

لرو: - (را، در، ور) (سره، څخه، کره، ته، پوري، کې، باندي، ...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاينويي دي او په دويم کې اړيکويونه يا پښېځاينويي دي، چې په نومځاينويو پسي ترلي راځي. دا بيا داسې هم ليکلی شو:

له ما، له تا، له مور، له هغه.....سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر ميز باندې ياپر هغه باندې....په کور کې

— داسې له يوه توري جوړ نومخاينيوې شته، مور چې يو څه کوو، په پای کې د هغه کړونې پسې نومخاينيوې (انکلبتيکي نومخاينيوې بلل کيږي) (په ليکنه کې يې پېژند شته)) ورزياتوو يا ورسره نېتلوو

بېلگې يې: ځم، ځو، ځې ، ځی، ځي (د دريم کس ن، بن يو او دېرو لپاره).

دا يو ويبيزي يا له يوه ويي جبرري پوره غونډالي دي.

— له بلې لور له داسې کړونو سره دارا، در، وړ نومخاينيوې مخ ته تړل کږي او کړنويي پسې هممهال دا د -م، -ې، -ی او نور هم تړل کيږي او داسې يووويبيزي پوره غونډالي جوړوي: درځم، راځي، ورځم او نور. دا به د روستارو او مختار او – مشوره. څنگه ونوموو. دا لوريز نومخاينيوې، کړنويي سره د مخه تړلي او پسې تړلي يې دا اپنکلييکتیکي نومخای نيوي دا يوه کړنويي او دوه وو نومخاينوو سره په گډه يوه يوويبيز هغونډاله جوړوي.

دې برخه کې هم نېمگرتياوي شته، چې

يادونه: په دې هکله مي – د ما نوي ميندني کې- هم پوره ليکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاټيو

ويي پېژند: لاتين ژبلار: ابلاټيو د پرېديکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کيږي. دا داسې کارول کيږي
Ablativus instrumentalis اله ييز ابلاټيو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه ياڅه شي سره،؟، ،، د څه له لارې څخه،؟، ،، له چا سره يوځای،؟

Ablativus separativus – د بېلېدنې ابلاټيو: د بېلېدنې ابلاټيو پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،؟، ،، له څه څخه،؟

Ablativus comparationis

د پرتله کونې ابلاټيو له و چا ته يا نسبت و چا ته سره

Ablativus limitationis

د حالتونو څېړنپای

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو په پوښتنه، په کومه اړیکه کې،؟

Ablativus locativus

ځایټاکنیز ابلاتیو و پوښتنې ته ،، چېرته،؟

Ablativus temporalis #

د مهالتاکنې ابلاتیو و پوښتنې ته ،، کله،؟ ، د، د کوم وخت په دننه کې،؟

Ablativus mensurae

ست- یا ډېری – یا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، په څو،؟

Ablativus qualitatis

د څنگه والي یا خوي ابلاتیو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبیاتو کې د خاوندوالي مورفیم بلل کیږي او ځنې یې بیا په بلابلو لاملونو د مخاښیو (پرپېوزېشن) بولي، خو دا چې دا یو مورفیم دی او خپلواکه پرپېوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفیم یې سم دی. بېلگه: د کور ښکلې باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږ کولو په حالت کې د ناغږیزو تورو پسي یوه ،، ه ،، تر لکیري (دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې یې په گډه فکر وشي.

بېلگې: ورور، وروره،

سړی، سړیه

ملگری، (ای) ملگریه.

د ښځینه وو لپاره:

بېلگې: مور، مورې،

خور، خورې

د ډېر لبار ه په توليز هتوگه باور لري، چې غريز / ډېر = اوبليک/ډېر

بېلگې: گران ملگري، گرانو ملگرو!

بنځي/ (اې) بنځو!

پسي نومځينيوي د خبرو دي، خو ما په دي هکله پوره ليکنې کړي، نورې نه پرېکوم، خو ستاسو پام يواځې دې ځني ځانيزو نومځينيوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دي ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځينيوي)

اشاري نومځينيوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځينيوي: هغومره، دغسي، داسي، داسي، داسي، همدا، همداسي، همدغسي ...
دومره، هومره، دومره... څومره داسي، داسي، همدا، همداسي، همدغسي دا،
دغه، دغې، هغه، هغې

لوريز نومځينيوي: د اړيکويوني سره دا لوريزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوريز نومځانيوو کيږي. سره تړاو يا تړنه.

دا لوريزې ټوټې: را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړيکويونو په څېر د کړنوييو سره نښلي يا ويلې کيږي. يو څو بېلگې...

پوښتننومځينيوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم... څومه، څنگه، څرنگه

Indefinitpronomina ((ناټرلي نومځينيوي

څوک، څه، څو، کوم، يو شى، يو څوک، يو چاته، د يوهچا، څومره، ځني، هر، ټول، نور، هېڅ

په ژبلار يا گرامر کې ناټرلي ياخپلواک نومځينيوي د نومځانيوو لاندېډله جوړوي(برخډله مي ليکله وه، خو د لاندېډلې او برخډلې په منځ کې مي توپير ته پام نه وو). د و ي دوي مو

د حالتونو څېړنپای

يوگونو يا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ايدنتيتي له نږدې نه ده ټاکل شوي يا د ناکلي گنون (تعداد) افرادو همداسي په افرادو (يوگونو کسانو) باندې شتونوينا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناترلي نومخاينيوې د مخ ته ترلو ويونو سره:

هېڅ څوک، هر څوک، لږڅه، يو څه، يوڅوک

Unbestimmter Artikel ناکلي پېژند نخبني (ن،بن)

يادونه: دا د الماني ژبي يو ځانگړنه ده، په دا ناکلي ارتيکل نه شته.

۱ – رکتوس: (ن،بن)يو، يوه

۲ – اوبليکوس: (ن،بن)يوه، يوي

يادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې گوندي د بېلگې په توگه يوسړی راغی. يوه بنځه راغله او

۲ – يوه سړي وويل. يوي بنځي وويل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلاړي له مخې او د رکتوس او اوبليکوس د پېژند له مخې بايد رکتوس وي، نو اوبليکوس به يې څه وي؟

اوبليکوس: له يوه سړي. له يوي بنځي. دلته له د يوه مورفېم په څېر راغلی، يو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوي مخامخونه ده. له دي د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

مور د نورو ژبو څخه گټه اخلو، په زياتو ځايونو کې د نورو ژبو څخه گټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنيزي لاري سره نه لري.

په فارسي کې: مېرم.. او نور، مادرم، ...، او نور

په فارسي کې بيا خاوندوالي هغه نومونو لپاره، چې پای يې بېغږه توري وي، -م،-ت،-ش-پسي ترلي او که پای يې غږلرونکي توري وي، نو بيا پسي -يم، -يت او -يش پسي ترلي دي.

د حالتونو څېړنپای

سرسختي نه ده او که وي وبه گورو، چې زما لیکنه بیا څنگه ناسمه په پوهنیزو ویناو یا لیکنو اباده بنولکیري.

یادونه: زه پوهېږم، چې کوم منل شوی دی، خو په هغه پوهنیز او منلو لامل یې نه پوهېږم، چې کوم دی او ولې؟

ایا په دې گوته پورته کیري او که پوهنیز دلایل راوړل کیري؟

که چا داراته ولیکل چې زما اند ناسم دی او که نه نو څنگه؟

د پوهني وزارت نصاب غونډه کې بله د منلشوي وي بېلگه، چې د عربي مایع لپاره یې انډول پیدا کاوه: زه په دې غونډه کې پخپله ناست وم او په دې پرېکړه کیده، چې د عربي مایع انډول پښتو باید، اوبلن،، ولیکو، چې دا ډېر ناسم دی او دا یواځې او یواځې د واورو – چې اوبه شوي نه وي- خوي دی او نه د نورو مایعاتو. که ما هرڅومره هڅې وکړي او دلایل مي راوړه، نه منل کېده، چې گوندي زما یې له ژبي سره څه.

له دې داسې برېښي، چې گوندي ژبه دمصلحت خبره ده او دا سمه خبره نه ده. ژبه له پیدایښته شته او پیدایښت مصلحت نه مني. په دې هکله مي لیکنه شته.

د مور ژبي ته ډېر څه ناسم راننوتلي، چې یواځې دما ورته فکر شوی او په هکله مي یو کتاب لیکلی، چې د کتابتون.کوم درني خپروني کې خور دی.

دژبي په هکله هلته زما د پښتو په هکله دا لاندې دوه کتابونه دکتلو دي او که څه په دلایلو ناسم وو، نو ماته چې هره جریمه ټاکي منم یې، چې وړاندیز مي دی د ناسمون په حالت کې ډاکتري راڅخه واخلي، د ناسمو کړنو له امله او که نه، نو بیایي راسره ومنی او د ستونځو گاللو لپاره راته د پښتو ډاکتري راکړی. د ما دا ټول کار لږ ترلږه د پنځلسو کالو کار دی.

په هکله یې کتابونه:

لومړی: د پښتو ژبلار (گرامر)

دویم: په پښتو کې ناسم ورځني شوي ویونه.

تاسو چې همدا شمېروني ته ورکړی، داکتابونه درته درکوي او یایې کتابتون.کوم کې کتلی شی.

اوس دا لاندې:

۱ – زه به هیڅکله هم داسې څه ونه لیکم، چې یوه پوهنیزه موخه مې په کې نه وي او زما په اند یو سم ځواب ورته ونه لرو، ستاسو وخت بېځایه نه نیسم.

داسې نه وایم، چې ۹۵٪ کې، ځکه چې پوهنیزو خبرو کې یواځې سم او ناسم شته.

هغه بله غوره خبره چې په یاد یې راړم داده، چې ماهیڅکله داسې وی نه دی کارولی، چې ما جوړ کړی وي او مور ورسره بلد نه یو، خو زما د لیکنو سره دا نابلدتیا شته، چې دباندني ویونه په کې یانه شته او یا ډېر کم دي، خو ناپوهور څه مې نه دي لیکلي.

۲ – ایا دا لهجه یا بلدول وپینه ده؟

نه! دا لهجه نه ده، چې په ۳-م کې گوته ورته نیولشوي.

لهجه یا بلدول ویل نو څنگه وي؟

لهجه د یوه وي ځای اړوند بېلابېلو ویلو ته وايي، لکه: یما، یمو، یتا، یتو، یمور، یمیر. دلته دا،، ر،، هم په درې ډوله ویل کیږي، چې دا هم بیا درې لهجې یا بېلابېلې ویبې دي او یا دا: مور کور ته ځو. یو ډول ویبې او بله ډول ویبې یا لهجه ېې: میر کپر ته ځي (که دا مې سمه نه وي لیکلي، راته سمه یې کړی او ماته به بڅښنه کوی.)

۳ – دا ما چې یې په هکله پوښتلي، دا د یوه څه لپاره درې بېلابېل ژبتوکي دي او دا د ملکیت یا خاوندوالي لپاره نومځاینیوي دي.

د خاوندوالي لپاره په الماني کې د لومړي کس لپاره *mein* د خاوندوالي پرو نوم یانومځاینیوی دی او انگرېزي کې یې *my* دی.

د دې لپاره مور په پښتو کې درې بېلابېل انډول کاروو، چې زما له انده یو یې باید سم وي، که څه هم پیداېښت ناسم څه مور ته نه راکوي، خو دا د وخت په تېرېدو سره بدلېدلی شي یا بدلېږي.

مور وایو: لومړی کس: یما، زما، دما،

دویم کس: یتا، ستا، دتا

دریم کس: دهغه (دهغې)

دا درې ډوله نومځای نیوي دلومړي او دویم کس لپاره دي او د دریم کس لپاره ځانله،، د هغه (دهغې)،، دی. زموږ د پښتو د پوهنتون استادانو هم په دې هکله لیکني کړي، چې ما یې لیکنو ته په خپل گرامر او بل کتاب کې د سمون په هکله لیکني خوري کړي.

د حالتونو څېړنپای

په پورته کې د دریم کس لپاره ،، د هغه (د هغې)،، کې ،، د،، د ،، هغه(هغې)،، سره د یوه وی په څېر نه او بېل لیکل کېدی شي یا کیري، نو دلته به ووايو، چې دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی او هغه پرونوم سره مل راځي.

د ،، د ،، ټولیز کېدنه: که داسې ترې پوه شو، خو په دې لومړي او دویم کې به هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم وي او له دې امله به دا ،، د ،، له ،، ما او تا،، سره دما، دتا د ژبلاړ له لارې سم وي.

نو: له دې دريو څخه د ژبلاړ له لارې دما، دمور، دتا د تاسو، د هغه(هغې)، هغوي سم دي او بس.

یادونه یا زماټینگار: تر هغې، چې تاسو گرانو لوستونکو دانه وي رد کړی یا د دې بل سموالی راته په دلایلو نه وي رابنولی، نو دا به سم وي.

و ما ته به بڅېښه کوی، که ستري کوم مو.

په څنګیزه یادونه:

تراوسه پورې مې د خاوندوالي حالت کې یو پوستپوزېشن یا پسېځایښوی ومیند او هغه ،، لپاره،، دی.

für and for الماني او انګرېزي يي:

پام: دا د ،، پار ،، لپاره یا په ځای نه دی، نو سره ګډ لیکل کیري، ځکه یو وی دی او نه ګډوله.

because of and wegen د ،، پار ،، لپاره الماني او انګرېزي هغه غوره يي:

په ژبلاړ کې نوي میندني

ډاکتر ماخان میری شینواری

پیل یادونه: ژبه پیدایښت دی او څوک په پیدایښت کې ګوتې نه شي وهلی او که دا کار وشي، نو هر ورو به ناسم وي. دا په دې ترپېوهېدنه، چې ما هم دلته له ځان څخه څه نه دي پیدا کړي یا جوړ کړي، هغه د پیدایښت څخه را پیدا څه مې سره شنلي یا روښانه کړي، هیله ده چې سم به مې میندلي وي.

هيله ده، چې ويې لولۍ، مرسته وکړی، د پښتو ژبلاړې د ودې لپاره.

په پوهنيزه څېړنه کې بايد مخامخوالی نه وي، دا په دې پرېپوهېدنه چې بايد رد نه شي.

نن د ۲۰۲۱ ز کال د مارچ ۳۱ –م په درې بجو مي خوب کډه وکړه، د همغه خپل چرت له امله، خو دژبې په هکله مي ميندني وکړې، چې له دې امله ورته خوښ يم.

دا ليکنه په څو برخو وېشم او په لاندې توگه يې له تاسو سره گډوم:

لومړۍ: د ماپخوانی اند د ځنو اړيکووينو يا که غواړی، د ادپوزېشنونو په هکله

دويم: څنگه والي يا حالتونه

دريم: دا اوس مي ورته د دې ليکنې په هکله پام شوي نومځايڼيو، يا مرستندوي نومځايڼيو او يايې که هرڅه د بللو وړانديز کوي. دا دوه برخي لري.

څلورم: پښتو- لږ تر لږه په داتيو حالت کې – يواځې پوستپوزېشنونه (پسي ځايڼيو) لري.

پنځم: له الماني، انگرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانی بڼه ناسم پښتو ژبارلي دي

و لومړۍ ته: د ما پخوانی اند، چې دا ځني گډوله اړيکويونه به گوندي سنترپوزېشنونه وي:

له...څخه (سره، کره)، په .... کې، پر...باندي، تر.... پورې، و ... ته او نور. گومان مي دا هم وو، چې گوندي پښتو به مخ - پسي - سنتر ځای نيوي ولري. په دې هکله مي ليکنې شته.

دابه په ليکنه کې روښانه شي.

دويم: څنگه والي يا حالتونه، چې لنډ يې بيا له تاسو سره گډوم.

د حالتونو څېړنپای

د پښتو څنگه والي، پېر يا حالت ته د مشورې لپاره.

د الماني ژبلار په مټه يا مرسته دا څنگه والي (پېرونه، حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توگه روښانوو: دلته يواځې د پوښتنو له لارې.

۱ – نوميز څنگه والی: (څوک؟، چا؟)، (څه؟)

۲ – د خاوندوالي څنگه والی: (د چا؟، د څه؟)

۳ – داتيو څنگه والی: ۱ – (له چا؟)، (له څه؟)، ب – (وچا؟)، (وڅه؟) پ – (په چا؟)، (په څه؟)، ت – (پرچا؟)، (پرڅه؟)، ټ – (ترچا؟)، (ترڅه؟)،

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنگه ونوموو، يا نومول شوي (که وي). دې نور کې- گومان مي دی- ستونځي نه شته.

۴ – اکوزاتيو څنگه والی: (چا، څوک، څه)

گورو، چې ۱ – او ۴ – يو ډول دي، خو ۱ – د کړوني په څنگه والي او ۴ – د پرېکړوني يا نه کړوني په څنگه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کې پر څه باندې څه يې د څه پرسر کېښود؟

داسې يې ځوابوو يا روښانه کوو:

(سپين) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د ځلمی) «۵» (وکور) «۶» ته لار او (په کوټه) «۷» کې (پرېمېز) «۸» باندې (کتاب) «۹» يې د چوکۍ (پرسر) «۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلار له مخې به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالي او «۹» اکوزاتيو حالتويونه يا پېرونه او که غواړئ څنگه والي دي.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځې اوبی کړې وي.

یادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنگه والی لیکلی، باور وکړی، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېر هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وايي او که څنگه؟ که دې کې هم هر څنگه پرېکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هیله ده چې اندونه سره گډ کړو.

اوس راځو:

و دریم ته: دا اوس مې ورته پام راگرځېدلی نومځاینيوي.

دا کوم دي؟ دا را، در، ور دي او مې، دي، يې، چې د کارونو يې بېلابېل ځایونه شته.

دا په دوه برخو وېشو

الف: الف ۱ – مور په پښتو ژبه کې د خاوندوالي لپاره مرستندوي يا پوره او که هر څنگه يې بولي نومځای نيوي لرو:

مې، دي، يې. د دي، يې، نارينه، بنځينه او ډېر هم همداسې دي او د، مې، دي، لپاره وايو چې، مو، . پوښتنه دا ده چې به د دواړو لپاره وي او که د يوه لپاره.

دا هم په دوه ډوله کارول کيږي

الف ۱ ۱ – که ووايو: کور مې (دې، يې) سپين دی، نو پوهيږو، چې دا د خاوندوالي نومځای نيوي دي او که ووايو:

الف ۱ ۲ – که ووايو: کتاب مې (دې، يې) واخست، نو دلته دا بيا نوميز حالت دی. دلته بيا د کړوني په څېر رامنځ ته کيږي. هیله ده، چې په دې هکله به هم کران مينه وال مرسته وکړي.

الف ۲ – همداسې د داتيو لپاره هم دا لاندي نومځاینيوي لرو:

د حالتونو څېړنپای

را، در، وړ، چې زیات یې هم همداسې دي.

د دې لپاره به یې الماني او انگریزي انډول راوړ او وپه گورو، چې دا هم همغسې موخوردې
ب – څنگه والي یا حالتونه.

ب ۱ – د خاوندوالي څنگه والی یا حالت
انگریزي نومخاینیوي د خاوندوالي لپاره

His yours my

الماني.....

Sein dein mein

انډول پښتو یې د ساده یا نیم – یا خاوندوالي نومخای نیوو سره.

مي دي يي

پښتو پوره یا ورسره بلد نومخای نیوي

دما دتا د هغه... او نور

یادونه بنځینه او ډېر یې په پام کې نه دي نیول شوي.

(My (mein) house (Haus

کور مي

دماکور

ب ۲ – د داتیو څنگه والی یا حالت

را – ، در- ، وړ – (څخه، سره، کره، باندي، لاندي، کې، پورې، ته، ...)

که الماني ته مو پام راوگرځوو، نو دا پورته اړیکویونه ټول د داتیو په څنگه والي کې دي.

له ما - ، له تا - له هغه (هغې) - (څخه، سره، کره) او

پر... باندې، پر (ما، تا، هغه...) باندې او پورې، په (ما، تا، هغه، ...) کې،
تر... پورې، و ... ته

(و....) په کندهاری گردود کې په روښانه توگه شته

کور مې، - دې، - یې،

انگريزي نومخري د داتيو لپاره

him you me

الماي نومخري د لپاره

Ihm dir mir

پښتو نومخري د داتيو لپاره

را در ور

دا پورته، مرستندوی (؟) نومخاینیوي د یو او ډېرو لپاره هم دي او تیک همهغه
د الماني او انگريزي په څېر د داتيو حالت ښایي او دا لاندې یې بل ډول دي.

له ما له تا له هغه او نور

د حالتونو څېړنې له مخې پای لاس ته راړنه او گومان مې دی، چې داپرېکړه-
که راسره ومنل شوه - نوي وي.

څلورم: پښتو ژبه یواځې او یا لږ تر لږه د داتيو حالت کې یواځې
پوستپوزېشنونه لري.

څه پوهېږو، چې دا پوستپوزېشنونه دي؟

دا له... (څخه، سره ...) او همداسې دا په... کې او پر... باندې، تر... پورې
او نور سنترپوزېشنونه نه دي؟

هغه اړیکویونه چې د را، در، وړ سره راځي، برېښي چې پوستپوزېشنونه دي.

د حالتونو څېړنپای

نو دا له، په، تر او نور نو بیا کوم ژبني توکي یا ژبني څه دي او همداسې خپلواکه ترېپېو هېډنه هم نه لري. دابه روښانه کړو. دا یواځې د یوه نومخري سره پرېپېو بډنهلري یا یې پهواک کې دي او بس.

که منلي مو وي، چې، د، د، د خاوندوالي مورفېم دی او له مې، دې، یې څخه همداسې برېښي، نو دلته هم دا، له، په، پر، تر... د داتیو حالت مورفېمونه دي او یا د ما، دتا، دهغه،... سره یوځای داتیو حالت ورکوي.

بل لامل یې دا دی، چې دا له، .... په را، در، ور کې دننه یا خوندي دي.

یو څو بېلگې:

له ما(-تا،-هغه...) څخه ولاړ. را (در، ور) څخه ولاړ.

تر تا پورې درورسېد. درپورې در ورسېد.

یادونه: که دا سم وي، نو گورو، چې تر مور تل ناسم او زیات کاروو.

پنځم: له الماني، انگرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانۍ بڼه ناسم پښتو ژباړلي دي، داچې دا له، په، پر، و، تر نو په الماني او انگرېزي داسې نه دي؟

ما تراوسه پورې داسې انګېرل:

۱ – له... څخه، یا ځانله له vor; from

۲ – تر یا تر... (پورې) bis; until

۳ – په... کې im, in

۴ – پر... باندې یا پر auf, of

۵ – و... ته zu, to

۶ – له.. سره mit, with

د Vor, bis, in, auf, zu لپاره د پښتو دي:

څخه، پورې، کې، باندې، ته

یوه بېلگه: سپین راڅخه در روان شو او په لنډ وخت کې درپورې در رسیري.

سپین له ما څخه و تاته در روان شو او په لنډوخت کې به تر تاپورې درورسیري.

دلته دې اړوند دې ته هم پام راوړل، درواړول، ورواړول شي، چې دلته لکه راغی، درغی، ورغی هم شته.

دا د څېړلو خونديونه راته پېچلې، خو له ردولو یا مخامخوالي راته ازاده یا خپلواکه برېښي.

بیا لنډ: له، تر، په، پر، خپلواکه پرېپوهېدنې نه لري او د اړیکویونو پخواک کې دي..

هیله ده، چې پر دې باندې به یو له بل سره گرمې خبرې ولرو.

Klitikum = تکیه اړ نومخاینیوي:

پیل یادونه: تر هغې پورې، چې ما و ځان ته روښانه کړه، دا لیکنه یا همغه د مادا ډول لیکنې په پښتو کې تراوسه پورې یواځنی دي، چې له دې امله به ستونځې ولري. دا لیکو او په خبرو کې کاروو، خو بېلابرېزه لار سره یې بلد نه یو، نو د خبرو او د پام وړ راته برېښي.

کلیتیکی (له زړې یوناني $\epsilon\gamma\kappa\lambda\iota\tau\iota\kappa\acute{o}\nu$ رابلل شوي تکیه شوی وي) هغه وي، چې کلیتیكون یا تکیه اړ وي، په دې پوهېدنه، چې په یوه بل ويی باید تکیه وي (دا خو هغه ټولیز یا د نورو ژبو څخه رانیولی پېژند دی، دا کېدی شي په پښتو کې بل ډول راشي، چې فکر باید ورته وشي او دا چې زه گورم، د پښتو دا کلیتیکی نومخاینیوي، چې د ما لخوا انډول داسې راوړل او بلل شوي، بل ډول دي هم، خو دا اورد او په گډه فکر غواړي، چې دا نه شته). هغه وییونه، چې تکیه پرې کوي بنسټ ويی بلل کیږي او پرته له دې څخه تکیه ويی یا مېلمه پال ویی دی. دا ترن ویی له تکیه اړ ويی سره یو نږدې غږیز یا موزیکي یووالی جوړوي، ډېر وخت phonologisches فونولوژیکي

د حالتونو څېړنپای

ويي دی. په دې موخه تکیه اړ ويیونه خپلواک او ازاد ويیونه نه دي او د خپلواک ويیونو او افېکسونو (مخترو؟؟) په منځ کې ځانگړی ځای نیسي. یو لړ کریتیرین شته، چې افیکسونه له تکیه اړ ويیونو څخه توپیروي، کېدی شي افیکسونه په بڼه جوړونه کې نامنظموالی راولي او په تکیه اړ ويیونو کې په ټولیزه توگه بنسټويي کې بدلون نه راځي.

۱ - (دا برخه په څېړلو کې داسې پېچلې برېښي، چې کېدی شي د پښتو او الماني څېړنې سره توپیر ولري، خو زه به هغه زه ورڅخه پوه شوي لیکنه له تاسو سره شریکه کړم، چې پوره کونه یې بیا راتلوكي ژبپوهان په غاړه باید واخستلی شي.)

۲ - په هره برخه کې بېلگې هم نه شته، ځکه چې برته له تکیه اړ ويیونو څخه داسې روښانه دا افیکس او .... بڼه نه پېژنم، خو پېژند می یې در سره سم گډ کړی دی.

کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینيوي لرو:

تکیه اړ نور هم د هغوي د بنسټونو د ډول له مخې څخه توپیر لري. هغوي سینتاکتیکي (د غونډلو او غونډلو جوړونو اړوند، د غونډلپوهنې اړوند) ټاکلي یا په یوه مورفولوژیکي کاتېگوري کې رابند وي. مور دوه ډوله تکیه اړ ويیونه یا نومځاینيوي پېژنو:

۱ - Proklitika هغه ويیونه یا بڼه یې نومځاینيوي دي، چې پسي راتلونکي ويي باندي تکیه کوي.

۲ - Enklitika هغه نومځاینيوي دي، چې ځانونه د مخه تلونکو ويیونو پسي تکیه کوي د مخه تکیه اړ نومځاینيوي (pro-klitisch): یو (د مخه تکیه وي) پسي تلونې ويی پورې داسې تکیه وي، چې یوځای یو ويی جوړ کړي.

دا نومځاینيوي ټول درې دي: را، در، ور.

یادونه: زه چې دا ويیونه په ن ج کې گورم، نو د هغه څه سره چې زه یې له الماني لولم، پوره توپیر لري، چې دا همداسې باید وي هم.

یوه اړینه یادونه: ما دلته د دې نومونو لاندې څېړلي، کېدی شي /به نورو ژبو کې، چې داسې خوی ولري، په هغو کې ښه روښانه شوی وي، خو زه نه پرېپوهېږم. هرڅنگه چې وي، دا څېړلي، چې د هر نامه لاندې وي، ژبنیزه ستونځه په کې نه شته. که دا نومیزه ستونځه بل ډول چا بللي وي یا بولي، له هغې څخه زه خبر نه یم او هیله ده، چې راسره گډ به یې کړی.

همداسې: دا په پښتو کې لږ د پوښتنې دی، چې له بنسټ وپي سره یوځای یو وپي جوړوي او که څنگه؟

بېلگې یې: را څخه او که راڅخه، را پسي او که راپسي، را سره او که راسره.

د دې نومځاینيو کارونه هم ژبپوهنيز په دوه ډوله وپيونو یا تکيهوپیونو سره راځي، چې بېل او گډ لیکلو کې دې هم پام ورته وشي.

۱۱ – د کړوني یا رپکتوس حالت کې

۱۲ – په نه کړوني یا اوبلیکوس حالت کې او هلته هم یواځې د پسېځاینيو د مخه تکيه اړ نومځاینيوي دي.

و ۱۱ – ته: مور کړنویونه لرو، چې په هغو کې پرېکړونی نه شته، لکه: تلل. داسې ویونه لوریز کړنویونه هم بللکیري او دارا، در، وړ هم د همدې ویونو سره راځي. دا را، در، وړ. له دې کړنویونو سره گډ یو وپي جوړوي. مور وایو: تلل، راتلل، ورتلل. درتلل.

که د دې سره مور یوه کړوني غونډله جوړوو، نو وایوو: زه درځم، ته راځي او هغه ورځي او همداسې زه ځم، ته ځي او نور.

دلته گوره د ځانیز نومځاینيوي سره دا را، در، وړ هم د هغه کړنويي، تلل سره راځي.

دا د هغه مې، دې، یې په څېر لکه هلته د هغو لپاره ما، تا، هغه ... او نور راځي، خو په دې کې داسې نه ده، نو څنگه فکر باید دلته وشي؟

که ولرو: راځي. پوښتنه: څوک راځي؟ ځوابه: زه، (هغه، ته...) راځم (راځي، راځي...)

دلته گورو، چې د پوښتنو په ځوابولو کې دا کړننوموویونه ورسره مل دي. داسې برېښي، چې د ځم او ... سره دا را، در، وړ بیا نهېلېدونکي تړلي، دا په دې پوهېدنه، چې د هغو برخه ده.

و ۱ ۲ – ته: دلته دا را، در، وړ یواځې د پسرپځاینیوو سره راځي. دا چې دا هم گډ یا بېل لیکل کيږي، د پام وړ دي. مور لرو: را(در، وړ) سره (څخه، کره، پورې کې او نور)

دا بی له دي اینکلیتیکی نومځاینیوو داسې لیکو: له ما (له تا، له هغه...) سره(څخه، کره، پسي) ، په ما (په تا، په هغه...) کې، پرما(پرتا، پر هغه) باندي(پورې)، وما(وتا، وهغه، ..) ته. که نور وي، نو گران لوستونکي دي ورته پام وکړي.

یادونه: دا څه چې مور داسې بولو یا ايي د الماني په مرسته يي داسې رااځلم، په الماني کې یا نه شته او یا داسې نه دي، بېلگې يي اړيښي نه بولم.

اینکلیتیکی یا پسي تکیه اړ نومځاینیوي:

پسي تکیه نومځاینیوي یوه شیدنده لري، که هغه په یوه کړنويي پسي ورزیات شي. زیات وخت په خبریزه ژبه کې یا په شعرونو کې ومخ ته راځي او په لکنیزه ژبه کې بیا ډېر یا نه لیکل کيږي. دا نومځای نیوي دا لاندي څلور دي.

،، مي، مو، دي ، بي،،.

یوه پیل یادونه: مور لرو: ا - کتاب مي واخست. ب - کتاب مي سپين ۍ. گورو: په ا - کې: په غونډله کې مي کړونی دی، نو له دي امله ،، ما ،، او په ب - کې ،، مي ،، نه کړونی دی، نو له دي امله د اړونده حالت سره سم د هغه حالت یو مورفېم ، چې په دي غونډله کې ،، د ،، دی د ،، ما ،، سره ور زیات شي، نو له دي امله د ،، مي ،، په،، دما،، راځي. گوری، چې پښتو ژبه د ژبلار له مخي څومره له یوه څه څخه دوه ډوله پوهېږني لري، چې دا ،، مي ،، یوه غونډله کې ،، ما ،، او په بله کې کې ،، دما،، دي.

داسې به ومخ ته لار شو، چې

۱ - لومړی به درې غونډلي راوړو، یواځې د یوه کړوني سره او بیا به د دي په مټه پېژند وړکړو.

خبره په څوک او چا کې هم ده

۱۱ - کتاب مي واخست.

چا کتاب واخست؟

ما کتاب واخست. له دې لاس ته راځي

ما کتاب واخست = کتاب مي واخست

۲۱ - کتاب اخلم (که پام وکړو، نو په دې روان حالت کي ،، کتاب اخلم،،
تکيه اړ نومخاينيوى نه شته او و پوښتنې ته، چي: څوک کتاب اخلي؟ زه کتاب
اخلم، نو د دې لاس ته راوړنه به دا وي، چي دا غونډله ،، کتاب اخلم،، په
خپله خټه کي سمه يا پوره نه ده او دلته بايد تل ورسره ،، زه،، وي، په دې
پوهېدنه چي اړوند کړونى بايد ورسره وي. څوک کتاب اخلي؟ زه کتاب
اخلم.)

اړيښه يادونه: دا نومخاينيوى، د هغه کړنو ييونو لپاره راځي، چي پرېکړونى
ولري.....

يادونه: ډېر ښه راځي، چي دا غونډلې د پوښتنغونډلو له لارې روښانه شي او
داسې سمې هم راځي.

څوک کتاب اخلي؟

زه کتاب اخلم = کتاب اخلم

چا کتاب واخست؟

ما کتاب واخست = کتاب مي واخست

۳۱ - کتاب دې اخلم

د تا کتاب اخلم

څوک د چا کتاب اخلي؟

زه د تا کتاب اخلم.

۲ - په دې حالت کي به هم وگورو، چي څو غونډلې ليکلې شو اودا څنگه؟

۱۲ - کتاب مي سپين دى

د چا کتاب سپين دى؟

د ما کتاب سپين دى. له دې څخه و لاس ته راځي، چي:

د حالتونو څېړنپای

د ما کتاب سپین دی = کتاب می سپین دی

له دې پورته راوړنو څخه داسې برېښي، چې دا پسي تکیه اړ نومخاینیوي دا دندې لري.

په ۱ - کې می، مو، دې، یې د کرنویونو سره کړوني یا رپکتوس دي او

په ۲ - کې خویویونو سره نه کړوني دي یا دا د خاوندوالي حالت دی.

د ژبلارې په بنسټ پېژند کې یې داسې هم دي، چې دا نومخاینیوي په خبر ژبه کې راځي او په لیکن ژبه کې نه راځي.

راځي، چې د دې لپاره لږ تر لږه دا یوه غونډله راوړو او بیایې اړونده پوښتنه پوښتنغونډله راوړو او با د دې پوښتنغونډلې ځواب په همغه تېرې موخي ورکړو. پام ورته کوو:

لرو: کتاب می یې راوړو.

پوښتنه: چا د چا څه شی راوړو:

ځواب: هغه دما کتاب راوړو.

گوره چې دا ځواب په همغه موخي دی، خو د همغهو تکیه اړ نومخاینیوو سره نه.

دا گوره یوه په زړه پورې موضوع ده، چې باید پام ورته راوښتی وي.

ډاکتر ماخان مېری شینواری

د حالتونو نوی څېړنپوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

پښتو د ژبلارې له مخې څخه هم یوه هکپکونکې ژبلاریزه او نه (پوره) یا ښه یې کمه څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپي ۴ بجې. فکر مي ټول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې **څېړن اند** (د څېړنې په بنسټ اند ته) ته ورسېدم:

پښتو یوه ډیر ښه روښانه ژبلار لري. دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبي د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له یوه اند څخه وبل ته ځم او د نوي څېړنپوهې سره مخامخ کېرم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره گډوم.

په پښتو چې زه تراوسه پورې له پښتنو څخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنيا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مي زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل څخه گټه اخستل کېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې مور په حالتونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې ما هم ډېرې لیکنې کړي او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پیدا موخي اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونې او نه کړونې په ځای په څلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونې حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو گران لوستونکي او هیله ده ژبپوهان په گډه سره برابر کړی شو.

د پښتو حالتونه لنډ بي له ډېرې شننې:

لومړی – کړونې : نوموینونه (نومونه او نومځاینيوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلگې:

لومړی ۱ - زه مړي خورم. ما مړي وخوره.

لومړی ۲ - ته مړی خوري. تا مړی وخوره.

د حالتونو څېړنپای

لومړی ۳ – هغه مړی خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینيوي دي، چې څه پرې کيږي، لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسيا کوي.

يادونه: د کړونې او پرېکړونې په منځکې دا توپير دی، چې کله، چې کړونی په زه پيل شي، نو پرېکړونی يې ما دی او په څت، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلگې: دویم ۱ - ته (ما، هغه) وهي. تا (زه، هغه) ووهم.

دویم ۲ - هغه (ما، تا) وهي. هغه زه ووهم (ته ووهلي).

گومان مي دی، دابه بسيا وکړي.

يادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دریم: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومويونو(نومونو، نومځاینيوو) سره د خاوندوالي مورفيم،، د، د مخه راځي.

بېلگه: دما (دتا، د هغه) کتاب.

څلورم: د پېښځاینيوو حالت:

بېلگې:

څلورم ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم ۲ – پرميز (باندي، پوري، پسي)

پنځم ۳ – په ما کې.

څلورم ۴- و ما ته.

څلورم ۵ – تر ماپورې. او نور....

په څلورم کې څخه، سره.. کې، باندې، پورې، ته ... پسېځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...

د پسېځاینيوو اړونده مورفېمونه دي.

گورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بېلا بېلو پسېځاینيوو اړونده مورفېمونه راځي، نو له دې امله دا د پسېځاینيوو حالت بللی شو.

په څلورم کې څخه، سره.. کې، باندې، پورې، ته ... پسېځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...

د پسېځاینيوو اړونده مورفېمونه دي.

څنگه کړی شو دا وښايو؟

د تکیه اړ نومځاینيوو په بنسټ

۱ - پسې تکیه اړ: مې، مو، دې، یې: دا پسې تکیه اړ نومځاینيوي د یوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکیه اړ: را، در، ور: دا د مخه تکیه اړ نومځاینيوي د یوه پسېځاینيوي او یواځې د پسېځاینيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسېځاینيوي حالت یې بولم.

و ۱ ته-

و ۱ ته - دا پسې تکیه اړ یا اینکلېتيکي نومځاینيوي دوه ځایونو کې کارول کيږي،

۱۱ - دانومځاینيوي، چې نومويونو پسې راځي، که د مخه نومځاینيوي یې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاینيوي یې کړونی دی.

د حالتونو څېړنپای

بېلگه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونې دی او مې کړونې.

۲۱ – که د دې نومخاینیوي د مخه نوموی د دې نومخاینیوي پسي د یوه خوي سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۱۲ – دا نومخاینیوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوریز کړنویونه دي، چې و مور ته د دې اوس موخي له امله دا همدومره بسيا کوی.

۲۲ – که دا نومخاینیوي د پسخاینیوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسخاینیويو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پوري، باندي، کي،...).

گورو دا دلته یواځې له پسخاینیويو څخه د مخه راځي.

که غواړی داسې هم کېدی شي، چې ووايو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلیکو یا کړونې او نه کړونې حالتونه، چې دا لومړی یې کړونې او پسي درې یې نه کړونې حالتونه وپولو. دنورې روبسانتیا لپاره پوره لیکني په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، گوتنیوني، سمونونه او وړاندیزونه سره گډ کړو.

ما د دې لیکني سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله لیکنو ته پایتکی (د پای ټکی) کښېښود. تاسو ټول دې راته بریالي وی.

د پښتو حالتونو د ستونځو بڼو بریا

څنگه دې لاس ته راوړنې ته بريالی شوم؟

دېر خوښ يم او باور وکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر گړنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکيه کلام لکه چې کارول کيږي- کې را پيدا کيږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه يوه اړيپنه يادونه وکړم.

اړيپنه يادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د ليونتوب يا د زورواکوال گومان مې هم په ځان نه راځي. دا بايد روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپيدا اند چا په پوهنيزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې بايد سم وگڼل شي او که داسې وي، نو بيا مور تولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخي دي، چې د مور ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنيزه څېړنو په بنسټ يې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بيا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم يا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم راميدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرگندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو يو کتاب برابر اوه.

دې بریا ته مې نو څنگه لار ومينده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پيل وکړ، چې د ما په لومړنيو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

د حالتونو څېړنپای

لومړی می دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا می ځنو ملگرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس (ولار یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه می وڅېړل او په هکله می د یوه ځوان پوه کامران منگل لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاودوالي مورفیم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومویونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته می ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفیم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفیمونه وي او پرته له نومویونو څخه به خپلواکه پوهېدنه ونه لري. گومان می سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکی حالت (پسي تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه روا ستلی چې دې پسي او د مخه تکیه اړ هم ورسره یوځای څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، وړ چې پروکلیتیکی یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي په مرسته دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفیمونه دي او دا د (را، در، وړ) (څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کارونې له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکی (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلیتیکی (پسي تکیه اړ) او پروکلیتیکی (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پای ته راوړسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا بریاوې هم لوي څښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتو پوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د حالتونو اړونده مورفېمونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د مور تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کولو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز کې داسې په نامه په رسميت کې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي گار زه بيا بيا ستايم.

پای یادونه:

مور بايد ومنو چې:

لومړی: ژبه پيداېښت دی او نه لکه چې وايو: قرارداد.

دويم: ژبه مو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده. ځوانه په دې پوهېدنه چې نږدې له نوي کلونو څخه راپه دېخوا او له ۱۹۶۴ ز کې څخه وروسته يې هغه خپل رسمي ځای د قانون په څلورديوالي کې نيولی، خو په عمل کې اوس لا هم ترې لري ده، خو دا بايد ووايم، چې وده يې پوره ښه ده.

دريم: زه چې گورم، په ژبه کې مو هغه ډېرې ستونځې په حالتونو کې دي.

زه به له دې ليکنې سره و ځان ته دا اجازه ورکړم، چې دا د حالتونو ستونځې مې له ډېرو ستونځو څخه وروسته اوبی کړې دي.

-- په لیکنه کې تکرار له دې امله هم راغلی، چې هره لیکنه په بېلا بېلو ورکړو حالتونو په هکله لیکل شوي، چې ماته بیا د داسې کار سمه راټولونه او ترتیبونه نه کېدونکي وېرېښېده. توان نور دومره نه دی.

-- د ټولو ژبو ژبلاړې یو له بل سره پوره توپیر لري لکه چې ژبي سره توپیر لري، خو و خپلې ژبلاړ ته د نورو پرمختللو ژبو څخه د نوې میندونو په څېر گټه اخستل کېدی شي او هلته یو نوي څه چې کتل کېږي مور ته هم د خپلې ژبي د ودې لپاره یو فکر راکوي.

د پښتو ژبلاړیزه څېړنه کې مو څه ته باید پام وي؟

د ژبي معیار کېدنه کله کېدونکي ده؟

د ژبي معیار کېدنه هغه وخت کېدلی شي، چې زسمی وي او د دولت له خوا څخه یې ملټر وشي.

مور د څه ډول لیکنو سره مخامخ کېږو او له هغه څخه باید څه ډول گټه واکلو؟

مور لرو:

۱ – تاریخي ژبه.

۲ – کلیوالي ژبه او

۳ – معیاري ژبه

د مور موخه دا ده چې ژبه مو هغه معیاري حالت غوره کړي، چې په خواشینۍ یې باید ووايم، چې لا تر اوسه پورې نه ده معیاري شوي، لاملونه یې نه راوړم، خو که خبرو ته مو سره اړتیاوه، پرې غږېدلی شو.

په ژبه کې حرف او که حذف (وؤبخښی، چې راته برگ نه شی، خو عربي مي - په خواشیی باید ووایم نه ده زده، خو هڅېرم، حبله موخه تر شوني پولي پوري په پښتو وییونو هم روښانه کړی شم - نه ده زده) یا پرېښودل او یا ورڅخه تېرېدل نه شته.

دا پرېښودنه په څه پوهېدنه ده؟

که همدا حالتونه راواخلو نو د ،، له کابل څخه و کور ته ځم. داسې لیکلی شو: د کابل کورته ځو. دلته که ،،څخه،، او ،، و ،، ونه لیکل شي، نو دا دي پروا ونه لري. دا کېدی شي په پېږو ډولونو ولیکلی شو، خو دا دچا خوښه نه ده او نه لهدې امله، چې گوندي سړی پر پوهېږي. بېرته همدې ته راځو، چې دا د ژبې دسم ښوولو لپاره ژبلاړیز لامل نه شي کېدی، پیداېښتني مگر تياوي نه مني او ناسمي دي.

ژبه چې په معیاري توگه څنگه جوړه ده همغسې جوړه ده او بدلون يې ناپیداېښتي دی.

په ژبه کې تاریخي وییونه، دا په دي پوهېدنه، چې هغه او دغه لیکوال داسې یا هغسې لیکلي، نو باید سم وي (په دي پوهېدنه، چې باید معیاري وي) او یا دا چې هغه او دغه ژبپوه لیکلي، نو باید همغسې وي، دا دواړه د یوه څه لپاره د ښوولو بسیا نه کوي. دا چې ژبه نوې ده، نو ژبلاړ هم نوې څېړل کيږي او دا څېړنه د ژبې د جوړښت په بنسټ کيږي، چې هغه سمه څېره يې سمه ده یا هغه معیاري لیکندول يې باید سم وي او هغه سم دی.

خبرې نورې نه اوردوم او په دي لار کې مور ته د لا پېرو بریاوو په هیله.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

برېښناپته: smakhan1946@gmail.com

دوه پرنستي غوښتنلیکونه:

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و ریاست ته دوه پرنستي لیکونه!

پېرو درنو د پوهنتونو د پښتو استادانو، د پوهنې وزارت او د علومو اکادمي استادانو ته یو پرنستي غوښتنلیک.

د حالتونو څېړنپای

سر له نن څخه مي وړانديز دی، چې دا د پښتو د حالتونو، چې په پښتو کې څو حالتونه دي د پښوونځي په درسي نصاب کې او همدا ډول په نورو پوهنيزو پروگرامونو کې ورگډ شي، چې ډير اړين دی:

مور په پښتو کې څلور حالتونه لرو، چې دا لاندې دي:

لومړی: کړونى حالت: دا هغه حالت دی، چې څه په کې کيږي، او يا کرل کيږي.

دا حالت د هر کس يا کسانو لپاره دوه نومخاينيو لري، چې زه، ته، هغه .... او ما، تا، هغه ..... دي. زه به دلته همدا يو زه او ما سره دا څېړنه يابنه يې روښانه ونه و مخ ته بوزم.

۱ لومړی – هغه کړنه چې کيږي، په هغې کې د وختونو په هکله نومخاينيو نه بدليري.

لکه: زه پاڅېرم او زه پاڅېدم. دلته د اوس او د تېروخت نومخاينيو همغه، زه،، دی.

۲ لومړی – دا هغه کړنه ده، چې پرېکړونى لري او له دې امله کرل کيږي. په دې حالت کې وخت اړوند نومخاينيو بدليري او په لاندې ډول:

۲ لومړی ۱ – زه ډوډى خورم. د دې اوس وخت لپاره، چې ډوډى پرېکړونى ده.

۲ لومړی ۲ – ما ډوډى وخوړه. دا د تېروخت لپاره د،، زه،، په ځاى،، ما،، راځي، چې دلته هم ډوډى پرېکړونى ده.

دويم: د پرېکړونى حالت: په دې حالت کې پر يوه څه يا چا باندې څه کيږي يا کرل کيږي.

دا حالت هم د لومړي حالت په څېر دی، خو د نومخاينيو دندې يې دلته بدليري.

دويم: دا هغه حالت دی، چې پرېکړونى يو کړونى لري.

۱ دويم ۱ – ما غورځوي.

۱ دويم ۲ - زه دې وغورځولم.

۲ دويم ۱ - زه غورځېرم او

۲ دويم ۲ - زه وغورځېدم.

دا به دواړه اوس په یوه غونډله کې یوځای راوړو، چې کړونې او پرېکړونې په یوځای وي.

ما ته غورځوي. زه تا وغورځولم.

دریم: خاوندوالي حالت: په دې حالت کې یو د ، د ، مورفېم، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، د یوه نوموي سره یوځای راځي او د یوه چا یا یوه څه خاوندوالي وښايي:

لکه: دما کور یا د سپین کور. دا د کور خاوندوالي د مورفېم، د ، سره څرگندېږي.

یادونه: له دې امله په زما، یما او د ما کې د ما سم او معیاري دی.

نومونه: ، د ، د خاوندوالي حالت مورفېم.

څلورم: د پښخاینیوو حالت:

په پښتو کې دا هغه د ژبي ستونځمنه برخه ده، خو که له دې سره سم کار و مخ ته بوتلل شي، کومې ستونځې نه زېږوي او راتلونکې لیکنې مو له ناسمونو ساتي.

دا به لومړی د کلپتیکي دا په دې پوهېدنه، چې دلته د اینکلپتیکي نومځاینیوو سره ولیکو:

یو - (را، در، وړ) (څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، پورې، ته... که نور ومخ ته راغلل، نو لار یې همدا ده، کومې ستونځې نه لري).

دوه - دا اوس د دې نور نومځاینیوو سره لیکو:

۱دوه - (له ما، له مور، له تا، له تاسو....) (څخه، سره، کره...)

۲دوه - (په ما، په مور، په تا، په تاسو،...)

۳دوه - (پرما، پرتا، پر هغوي....) (باندې، پورې(۱))

۴دوه - (تر ما، تر تا، تر هغوي،...)

۵دوه - (وتا، وما، وهغه،...)

.....

د حالتونو څېړنپای

په پورته لیکنه (۱) کې دا ویی ،، پورې،، دوه بېلابېلې پوهېدنې لري: دا د تر تا پورې کې دا ،، پورې،، پوله په گوته کوي او دا بل ،، پور،، د یو څه پورې، چې یو څه نښتي وي، لکه د ما په کالیو پورې ختی وټپل شوی.

په (۲) کې ،، و ،، و پښتنو ته یا و ځني پښتنو ته داسې نابنده برېښي، خو گومان مې دی په کندهاري وپينو کې شته، خو همداسې دی.

اوس يې لږ روښانونه.

په پورته لیکنه کې له، په، پر، تر، و او ... ټول د اړونده حالتونو مورفېمونه دي، چې یواځې د نومځاینيوو سره د اړونده پسېځاینيوي لپاره موخه ور او اړونده پوهېدنه لري.

دا داسې ده، چې هر یو له دې مورفېمونو یو ټاکلی یا څو ټاکلي پسېځاینيوي لري او په څټ هر یو پسېځاینيوي یو ټاکلی اړونده د حالتونو مورفېم لري.

لږ روښانونه: یو حالت مورفېم کېدی شي څو پسېځاینيوي ولري، خو هر پسېځاینيوی، ټیک یو د پسېځاینيوو حالت مورفېم لري.

د یوې پرېکړې لپاره: په پورته کې گورو، چې دا له، په، تر، پر ... د حالتونو مورفېمونه دي او یواځې او یواځې په ،، دوه -،، کې د اړونده حالتونو سره راځي. ،، حالت مورفېمونه،، راته ښکلي نومونه برېښي. و به لیکم، چې ښکلي نومونه ده او همداسې ده.

،، دوه -،، یواځې او یواځې یوه شمېر پوهنیزه کلمه ده، چې داسې ور څخه پوهېږو: حالت مورفېم سره اړونده حالت پسېځاینيوي او یوه اړونده حالت پسېځاینيوي لپاره ټیک یو اړونده مورفېم شته یا تنظیم شوی، چې بل هر ډول راوړنه یې ناسمه ده.

په پوره پام: دا مو د ټولو ناسمونونو مخه نیسي، لکه تر ټولو... تر منځ، تر څنگه، چې پورې ورسره نه وي او نور.

لنډ: له دې داسې پوهېږو، چې دا مورفېمونه— که حالت مورفېمونه یې وټولو ښه به وي- په بل ځای یا له نا اړونده نورو پسېځاینيوو سره راشي، نو هرو مرو به ناسم وي.

داسې لږ د الماني سره پرتله کونه:

په الماني ژبه کې د هر حالت لپاره ځانگړي نومځاينوي شته. لکه

ich,mein,mir, mich

خو په پښتو کې مور د دې بدلونونو لپاره اړونده مورفيمونه لرو، چې هر يو يې خپله ځانگړي روښانوندنه لري.

پای يادونه: الف-،، د،، د خاوندوالي حالت مورفيم دی.

ب -،، له،، په،، پر، تر، و... د (اړونده پسېځاينوي) د پسېځاينوي حالت مورفيمونه دي او له دې څخه بله دنده نه لري او بله هر ډول کارونه يې ناسمه ده.

هيله ده، چې له دې سره به مو د پښتو ژبلارېزو ستونځوبيو لپاره يوه ښه روښانونه گرانو لوستونکو ته وړاندې کړې وي.

که دا ليکنه درته د يوه پښتو ډاکتر ليکنه نه برېښي او له دې سره به يې ارزښت درته کم و برېښي (سمه خو ده) نو کړی چې و ماته د ما د ټولو پښتو ليکنو په چوپړ کې او په ځانگړې توگه د حالتونو مېندنې، چې د پښتو پېژنې، هغه کې يوه غوره ميندنه ده يوه د پښتو دوکتورا هم راکړی. باور وکړی، چې د پښتو په تاريخ کې دومره کار او سم کار و پښتو ته شوی دی. گوری، چې ليکنې مې په رېښتيا ځانگړې دي. ما د پښتو دوه گرامرونه ليکلي، په پښتو کې نا سم راننېاسل شوي ويونه او نورې ليکنې.

هيبېبيليه ده، چې ځانپالنه يې ونه بولی، زه هر کار چې کوم، هغه د ما د ځان لپاره دی، چې ځان روغ وساتم او دا دنده يې له سره کړې. خپل کار په چا نه خرڅوم او نه په چا کوم احسان اچوم، خو له تاسو سره يې گډونه اړيینه بولم، گومان مې دی، چې و چا ته به په دې کې زيان هم نه وي، چې دا به بيا ناروا کار وي.

دا زه چې وړانديز کوم، هرو مرو يوه ساده خبره نه ده. د دې باورې کېدو لپاره کېدی شي يو د پښتو پوهانو، د نورو پوهنو کسان او همداسې د علومو اکادمي له خوا څخه يو کنفرانس ترتيب شي، چې په هغه کې زه د خپل ليکلي وړانديز سمون او اړيښوالی روښانه کړم، دا راته هرو مرو برېښي.

د دې حالتونو په څېړلو کې مې د نور په څنگ کې ډېر کلونه کار کړی، چې هغه په برېښنا کتابتونو کې هم شته - ketabton.com - او د اړتياپه وخت کې يې زه ورلېږلی هم شم.

د حالتونو څېړنپای

که تاسو په هکله د مالیکني وگورئ، نو درته روښانه به شي، چې ما و دې لار ته د رارسېدو لپاره څومره ستونځي گاللي دي، خو لاس ته راوړنه يې پوره روښانه ده، چې پوره ورته خوښ يم.

د فوق العاده ډاکټري راکري غوښتنلیک!

په پښتو د ما د سترې او بې بديله بريالي څېړني په هکله د دې کار لپاره د فوق العاده ډاکټري راکري هيله!

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و درنو پوهاندانو او ټولو استادانو ته په درناوي!

لکه چې گوري، ما په دې اخرو نږدې اولس کلونو کې د پښتو په څېړنه کې زيات کار کړی او ډېر اثار يا ليکنې مې خوري کړي، چې دا ټولې د پښتو تاريخ په اوږدو کې لومړنۍ او يواځنۍ پوهنيز کار دي، د ژبې له لارې به دا هم ووايم، چې ليکنې مې رپښتيا هم پښتو او ځانگړې دي.

په دې ټولو ليکنو کې هغه ستر کار دا دی، چې ما د څېړنو په بنسټ ماته دا بریا هم په برخه شوې، و مومم، چې پښتو هم په خورا روښانه او پوهنوره توگه څلور حالتونه لري، چې له دې سره مو له يوې خوا څخه د ژبې ستونځې له منځه ځي او له بلې خوا دا د ژبې د ژبلار او ژبپهني هغه غوره برخه او پوهنيزه بډايپه ده، چې نوره هم پوره کيږي.

دا د يوه مسلک په پوهنيزه څېړنه کې يو ډېر ستر کار دی، چې بايد د پوهانو له خوا يې ستاينې او پېرزوېينه وشي او هغه د يوې فوق العاده ډاکټري ورکړه ده.

دا هيله مې د ځان لپاره نه ده، دامې د کار د لاس ته راوړني له امله ده، چې وځپلي ژبې ته په درنښتوگورو او نور پښتانه ژبمینه وال هم مينه ورسره پيدا کړي. که چېرې د ما غوښتنه نا سمه او ناروا وه، نو هغه په ډېرو ستونځو ولاس ته راوړي د شمېر پوهني ډاکټري دې راڅخه واخستل شي او په مطبوعاتو کې دې هم په پراخه توگه د ماغندنه وشي.

ستاسو ماخان او په هر صورت بريالي اوسئ.

Smakhan1946@gmail.com

د ډاکټر ماخان ميري شينواري کتابونو ته کتنه

د ډاکټر ماخان شينواري پوهنيز کارونه، ځانگړي دي، دا په دې مانا چې د نورو پښتو ليکنو سره د پښتو ژبې له مخې پوره توپير لري او سوچي بوجي نوي دي. په لاندې ډول:

۱ – ډاکټر شينواري نږدې څلوېښت کتابونه د شمېرپوهنې ريښه کې په پښتو کړي، دا په دې مانا، چې د عربي ويونو په ځای يا يې نوره هم بڼه د مسلکي نومونو انډول پښتو ويونه ليکلي. (دا انډول نومونه په پښتو کې شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په درې کتابونو کې يې فزيک هم په پښتو ليکلی، دا په دې مانا، چې پوهنيز او مسلکي ويونه په پښتو دي، چې دا هم د پښتو ژبې له پاره لومړی ځل دی.

۳ – دوه کتابونه د ژبې په هکله، چې هلته هم د نورو ليکوالانو د ليکنو د سمون سره سر او کار لری، چې نوموړی په کې تراوسه ځانله دی، لکه په دې نورو ليکنو کې هم. ملامتي به د نومري وي، خو وايي، چې کړنې يې د ژبلار سره سمې او سم انديزي دي.

که ژبسمون، چې بيا هم ډېر غزېدلی او چاپ ته چمتو دی، هغه ويونه د څېل شوي، چې ناسم ژبې ته را ننباسل شوي.

۴-دوه کتابونه ۱۴ – پښتو ژبلار د بنوونځي لپاره به په لنډ وخت کې خوره او

۲۴ – د ژبې په چوپړ کې به هم لنډو ورځو کې ستاسو لوستلو ته وړاندې شي.

زما زياتي ليکنې له پخوا په ټول افغان او اوس همداسې هغه زيات يې د تاند په خپرونه او د دعوت خپرونه کې خواره شوي او نور هم دا کار پسي روان دي.

او کتابونه په کتابتون.کوم کې خوريزي، چې هلته يې بيا د کتاب په بڼه لوستلی شی.

۳۴ – دا اوس پنځه او يا ښپږ کتابونه نور د ژبې اړوند، يو د سياست، او يو د غور هڅيرو کتابونه خپروني ته چمو دي. (د اوکټوبر اوم ۲۰۲۲)

د حالتونو څېړنپای

د ډاکټر ماخام مېرې شینواري لیکنې او ژباړې

د ډاکټر ماخان شینواري چاپ او ناچاپ لیکنې، چې هغه زیاته برخه یې له ketabton.com څخه خواره شوي:

:(Vienna (Austria 1988

لومړی:

topological Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact .H.K
Page 117 – 122 ; general algebra 6 algebra : contributions to

:(Vienna (Austria 1987

دویم:

und Aproximation durch Polynime in Universalen Interpolation-لومړی
Diss . Uni. Wien . Algebren

and Aproximation by Polynome in universal Interpolation-دویم
the University of Vienna/Austria Dissertation at ,Algebras

لاندي د شميرپوهني پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه، له
خوا چاپ شوي دي

:(Bonn (Germany 2000

دریم: د شميرپوهني ستر کتاب : د شميرپوهني برسیره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ،
همداسې د بنوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوي
لیکنه به یې ځنو ځایونو غزېدلې او ځني ځایونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003

څلورم: ځمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کې شميرنه، د گټې – او کټې د کټې
شميرنه ، د احتمالي شميرنه کتاب د بنوونځي ټولي اړتياوي پوره کوي

:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انگرېزي - پښتو ډکشنري. (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

dictionary German/ Pashto and Pashto/German Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځيال برابرېون (دا کتاب په دې څانگه کې يو پيل دی، ساده ليکل شوی)
(ketabton:com ته پورته شوی)

equation Translation; An Introduction Differential
Germany): 2003) Bonn

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولگه
Formulas Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو
:(Bonn (Germany 1997

يوولسم: د افغانستان په هکله سپينې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغي او بيا ابادولو ټولنه،، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شينواري د ،،د افغانستان روغي او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سياسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې ليکنې:

: (Brinkmann. (From Brinkmann.du.de .Prof

د حالتونو څېړنپای

لاندي د برينکمن ليکني چي له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د بنوونځي له پاره او همداسي د کانکور ازموينې له پاره گټور دي.

دولسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

ديارلسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دويم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

څوارلسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دريم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځلسم - د احتمالوالي شميرنه د بنوونځي لپاره (ketabton.com ته پورته شوی)

شپاړسم - احصايه يا ستاتيستيک د بنوونځي لپاره (ketabton.com ته پورته شوی)

لاندي کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چي د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم - اناليزی ۱ (ketabton.com ته پورته شوی)

اتلسم - اناليزي ۲ (ketabton.com ته پورته شوی)

نولسم - کر بنيز الجبر (ketabton.com ته پورته شوی)

شلم - د شمير پوهني بنسټونه (ketabton.com ته پورته شوی)

يوېشتم - د فرمولونو ټولگه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه ويشتم - فنکشنل اناليز (ketabton.com ته پورته شوی)

درويشتم - وکتور شميرنه (ketabton.com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرويشتم - له www.grundstudium.info/linearealgebra. څخه: کر بنيز الجبر (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوېشتم - Georg Gutenbrunner گڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

زما لیکنی

(Germany) Bonn:

شپږویشتم - د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړی برخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د بنوونکو او زده‌کوونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمکچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

دېرشم - دېرې پوهنه یا سټ تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)

یو دېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک (ketabton.com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیرپوهنې گډې وډې لیکنی

څلور دېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیگرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انگریزي پښتو او عربي + درې ډکشنري

شپږ دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انگریزي ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زره له کومې (دا هغه لیکنی دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیري.

د حالتونو څېړنپای

څلوېښتم- د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوتونو څخه ، چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپريري: د گروپونو تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزيک د برينکمن ليکنه

له پنځم ټولگي څخه تر اووم ټولگي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دويم مسلک فزيک دی، دا ليکنې ژباړم. دا هم د دې ليکوال يوه ډېره ښه ليکنه ده، چې د شميرپوهنې په څير- دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبيوني سره په کې راغلي او ماته زيات گټور برېښي) او دالاندي د برينکن څخه راژباړلي

يوڅلوېښتم - فزيک لومړۍ برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم - فزيک دويمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton.com ته پورته شوی)

درېڅلوېښتم - د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شميرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د ښوونځي کتابونو د هر کتاب يوې برخې ناسمونونو ته گوته نيول شوي او ناسمونونه بيا سم شوي هم دي. (ketabton.com ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم - د فزيک کوچنۍ ويونو دکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم - پرېپوزېشن يا اريکويونه. (ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېښتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتې ويونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه څلوېښتم - پښتو ژبلار يا گرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېښتم - ژبسمون (که غواړئ دويم غزېدلي ليکنه) : له پخوانۍ ليکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰. (ketabton.com ته پورته شوی)

تازه ليکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو په توگه له درې کاله را په ديخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوريري او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتې ويونه څېړل شوي ناسمونونو ته

گوته نیول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبمینوالو لپاره یې لوسته او گوتنیونه اړینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

دا اوس خورنې ته چمتو: هیله ده چې کتابتون.کوم (ketabton.com ته پورته شوی) کې یې وکتلی شی

یوینځوسم- پښتو ژباړل د ښوونځي لپاره. همدا کتاب

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېینځوسم- د نړۍ هوبنیارتیاوې.

څلورپنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

پنځه پنځوسم- ټولیز سم اند همدا کتاب .

شپږپنځوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.(همدا).

اوه پنځوس: د حالتونو څېړنپای (همدا کتاب)

د ډاکټر ماخان ميري شينواري ژوند ته يوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل يې نوم ،،ميری،، وو. د رحما بابا لیسې کې
نومليکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم : شينواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي

د نيکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نيا نوم: ارواښاده صبره بي بي

د زېږېدو کال: ډاکټر ماخان شينواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه
زېږېدلې دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نېټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه
کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېږېدو ځای: ننگرهار د شينواريو د هسکې مېنې ولسولې په مورگې کلي کې
زېږېدلې.

د مورگې غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنځکتاب،
خلاصه، مونیې، گلستان پورې، چې دا مو بيا په بنوونځي هم لوستل، لوستلي،
خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کليوالي بنوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورگې لومړني
بنوونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زدکونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لیسې : له لومړي او بيا له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې له ۱۹۵۴
تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسې کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون د طب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د بنوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا بنه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکټرۍ په اخستلو بریالی شو (دا نو پوره ستونځي دي).

له ۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ د مارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پیدایښتي پوهنو څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ ز ک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهني وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۱۹۹۷ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

د حالتونو څېړنپای

ماخان میړي په ۱۹۷۲ کې له لري د میرمن بساپیری سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن بساپیری سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانگه او اباسین نومیږي. څانگه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلي.

ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**